

**Útmutató a fenntartható fejlődés
érvényesítéséhez**
az Új Magyarország Fejlesztési Terv
Operatív Programjai keretében kiírt
pályázatokhoz

2008. február

Tartalomjegyzék

AZ ÚTMUTATÓ CÉLJA	2
I. RÉSZ: A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása, mint horizontális elvárás	3
1. Mit jelent a „Fenntartható fejlődés” mint horizontális elv?.....	3
2. Mi a fenntartható fejlődés?	3
3. A fenntartható fejlődéshez való hozzájárulás az EU és hazai stratégiai és fejlesztési dokumentumokban	4
II. RÉSZ: A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása a pályázatokban és projektjavaslatokban.....	6
1. Jogosultsági kritériumok a fenntarthatósággal kapcsolatosan.....	6
2. A projekttevékenység szakaszai: fenntarthatósági kategóriák	7
3. A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása: fenntarthatósági szempontok	8
4. Kötelező és választható elemek a fenntarthatóság feltételeinek biztosításában.....	8
5. A „fenntarthatóság” horizontális szempontjainak közvetlen eredményei .	10
6. A fenntarthatósági szempontok beépítése a projektbe.....	10
7. A Pályázati Adatlap kitöltése és a megvalósíthatósági tanulmány.....	11
8. A vállalt fenntarthatósági szempont teljesítése.....	15
9. Már megvalósított fenntarthatósági szempont értéke	16
10. A fenntarthatósági többletvállalások teljesítésének ellenőrzése	17
III. RÉSZ: Fenntarthatósági szempontok	18
I. Környezettudatos menedzsment és tervezés.....	18
II. Fenntartható fejlődést szolgáló megvalósítás és fenntartás.....	38
IV. RÉSZ: A projektjavaslat értékelésének menete	56
1. MELLÉKLET: Fogalommagyarázat.....	58
2. MELLÉKLET: Hasznos Információforrások	61
3. MELLÉKLET: Az egyes konstrukcióknál figyelembe vehető fenntarthatósági szempontok	64
FÜGGELÉK: További hasznos tippek a fenntartható fejlődés érvényesítéséhez	65

AZ ÚTMUTATÓ CÉLJA

Az Európai Unió Bizottsága, valamint a Magyar Kormány rendelkezései alapján minden projektet úgy kell megvalósítani, hogy az a fenntartható fejlődést, ezen belül a környezet védelmét és állapotának javítását előmozdítsa. Az útmutató¹ célja, hogy megismertesse a pályázót a fenntartható fejlődés szempontjaival, és segítséget nyújtson a szempontok érvényesítéséhez a projekttevékenység során.

Javaslat az Útmutató gyors használatához – 4 lépésben:

- 1. lépés:** Kérjük tekintse át az **I. rész** segítségével azt, hogy mi a fenntarthatóság fogalma, és miért fontos a fenntarthatóság szempontjainak érvényesítése!
- 2. lépés:** A **II. részben** találja meg azt, hogy a pályázónak milyen módon kell a szükséges információkat megadnia és mit kell figyelembe vennie a pályázati adatlap kitöltésekor.
- 3. lépés:** A **III. részben** részletes leírást talál az egyes fenntarthatósági szempontok tartalmáról.
- 4. lépés:** A **IV. részben** tájékoztatást kap arra vonatkozóan, miként értékelik a bírálók a fenntarthatósági szempontok teljesülését.

Az útmutató könnyebb megértését szolgálja a **„Fogalommagyarázat”** (1. melléklet), amelyben megtalálja azon fogalmak magyarázatát, amely a szövegben aláhúzottan jelennek meg. Word formátumban ezekre rákattintva közvetlenül jut el a fogalommagyarázathoz. A **„Hasznos információforrások”** (2. melléklet) fejezetben további értelmező forrásokat talál a fenntarthatósági szempontok vonatkozásában.

¹ Jelen útmutató épít a 2004-2006 EU támogatási időszakban alkalmazott környezeti fenntarthatósági elv megvalósításának tapasztalataira és az ezen időszakra vonatkozó „Környezeti Fenntarthatósági Útmutató – EU támogatásokra pályázók és értékelők számára” (2005. április) anyagára.

I. RÉSZ:

A FENNTARTHATÓSÁG FELTÉTELEINEK BIZTOSÍTÁSA, MINT HORIZONTÁLIS ELVÁRÁS

1. Mit jelent a „Fenntartható fejlődés” mint horizontális elv?

A Tanács 1083/2006/EK Rendelete az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról (továbbiakban: Általános Rendelkezések) a támogatások egyik horizontális alapelveként (17. cikk) határozta meg a fenntartható fejlődés biztosítását. „Az alapok célkitűzéseit a fenntartható fejlődés keretében, valamint a környezet védelme és állapotának javítása céljának a Közösség általi előmozdítása keretében kell megvalósítani, a Szerződés 6. cikkében megállapítottak szerint.”

A támogatási források felhasználása során a horizontális elvnek abban az esetben is meg kell felelni, ha azokat a támogatások céljai közvetlenül nem tartalmazzák. **A pályázónak ennek alapján tehát figyelmet kell fordítania a fenntartható fejlődéshez való hozzájárulás biztosítására, függetlenül attól, hogy az a pályázat célkitűzései közt megjelenik-e vagy sem!** Az Útmutató ezen elvárásnak való megfelelésben segíti a pályázót.

2. Mi a fenntartható fejlődés?

Az emberiség, az egyes emberek és társadalmak közvetlenül vagy a gazdaság révén -szükségleteik kielégítése érdekében - természetes környezetükből veszik el azokat a javakat, amelyeket a földi rendszer létezése óta felhalmozott. A fenntarthatóság biztosítása azt kívánja tőlünk, hogy a jelen és jövő generációk létfeltételeihez szükséges természeti és épített környezet minőségét, értékeit megőrizzük. Ettől a rendszertől az ember annyit és olyan körülmények között vehet el, hogy ne sértse saját létkielégítésének jövőbeli esélyeit.

A fenntartható fejlődés célja mindezek értelmében **az emberi társadalom fenntartása**. Ebben a feladatban **a környezet feltételként** jelenik meg, amely azt jelenti, hogy addig a mértékig használhatjuk természetes környezetünk erőforrásait, amíg nem sértjük annak megújulási lehetőségét, azaz eltartó-képességét. A gazdaság a társadalom fenntartásának, és ezen keresztül a környezet használatának eszköze. Ezt az eszközt bölcsen, a társadalom hasznára, a környezet sérelme nélkül kell használnunk. A fenntartható fejlődés célja a növekedéssel ellentétben nem az, hogy nagyobbak legyünk, hanem az, hogy „jobbak”. Amíg a fejlesztés megvalósítása visszahat a környezet minőségére, addig a környezetünk erőforrásai, és állapota meghatározza, hogy az emberiség mit és mennyit vehet el a környezetből fejlődéséhez.

A fenntartható társadalom alapvető követelményei: **szociális igazságosság**, amelynek az alapja a lehetőségekhez való hozzáférés esélyegyenlőségének biztosítása, és a társadalmi terhekből való közös részesedés; az **életminőség javítására** való törekvés; **a természeti erőforrások fenntartó használata**, amelynek megvalósításához a társadalom környezet-tudatos és környezet-etikus magatartása szükséges; és a **környezetminőség megőrzése**. Mindez azt üzeni a számunkra, hogy **a környezet jó minőségét a fejlesztések közben kell garantálni**, s arról nem utólag kell gondoskodni, amikor a károsodást már létrehoztuk. A fenntartható fejlődés az **önkéntes, gondos és megelőző magatartás** megvalósításával képes megőrizni a környezet, társadalom és gazdaság dinamikus egyensúlyát.

3. A fenntartható fejlődéshez való hozzájárulás az EU és hazai stratégiai és fejlesztési dokumentumokban

A fenntartható fejlődés célkitűzéseit és megvalósítását szolgáló feladatokat az Európai Unió és a hazai szabályozás stratégiai dokumentumokban rögzíti. Az Európai Unió 2006. június 16-i csúcstalálkozóján elfogadta az Unió megújított Fenntartható Fejlődési Stratégiáját, amely alapján a Kormány 2007. júniusára elkészítette Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiáját (NFFS), ami a nemzeti feladatok kerete. Az ebben foglalt feladatok teljesítését az EU támogatásokat szabályozó Általános Rendelkezések alapján az EU támogatási források felhasználása során is biztosítani szükséges.

Az EU támogatási források felhasználását szabályozó Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) ezért stratégiai céljaként jelöli meg a fenntartható fejlődéshez való hozzájárulás biztosítását, és a horizontális szempontokhoz való hozzájárulást minden projektjavaslat vonatkozásában kötelező befogadhatósági feltételként határozza meg². Az ÚMFT operatív programjai tartalmazzák a horizontális elv érvényesítésének adott operatív programra vonatkozó feladatait, azok akciótervei pedig annak gyakorlati kezelését.

A fenntartható fejlődéshez való hozzájárulás projektszinten több módon is megjelenik. Egyrészt egyes fenntartható fejlődési szempontok önálló fejlesztési célként (konstrukcióként, pályazatként) megjelennek, míg mások közvetett módon kiválasztási vagy jogosultsági szempontok az egyes pályázatok elbírálása során. Egyes pénzügyi-gazdaságossági fenntarthatóságot biztosító szempontokat, illetve a társadalmi szempontok közül az esélyegyenlőség javításának horizontális szempontjait a pályázati adatlap külön fejezetében, illetve a pályázathoz kapcsolódó egyéb dokumentumokban (pl. költség-haszon elemzések kockázatelemzési fejezetei) kell bemutatni. A horizontális fenntarthatósági értékelés a fenntartható fejlődési szempontoknak csak a fentiek szerint nem vizsgált részét érinti. A fenntartható fejlődési útmutató több környezeti, kevesebb társadalmi, és csak néhány gazdasági szempontot (például

² Lásd ÚMFT 3.1.4. Horizontális politikák fejezet és 6.2.3. Horizontális elvek érvényesülése fejezet.

energiafogyasztási szempontokat) tartalmaz, mert nem kívánja ismétlődővé tenni a máshol figyelembe vett, bár valóban horizontális szempontokat.

Az ÚMFT támogatási feltételei között szerepel, hogy a pályázó jogkövető magatartást tanúsítson, ezért a horizontális fenntarthatósági szempontok nem a kötelező jogi megfelelést, hanem az azon felüli horizontális teljesítményt értékelik.

II. RÉSZ:

A FENNTARTHATÓSÁG FELTÉTELEINEK BIZTOSÍTÁSA A PÁLYÁZATOKBAN ÉS PROJEKTJAVASLATOKBAN

1. Jogosultsági kritériumok a fenntarthatósággal kapcsolatosan

A pályázat értékelésének feltétele (jogosultsági kritériuma), hogy a pályázó/projektgazda az alábbi fenntarthatósági indikátorokra vonatkozóan adatokat szolgáltatson, amelyek a következők:

Termelő tevékenységet végző szervezetek esetén	Szolgáltató tevékenységet végző szervezetek esetén
a) <i>Fajlagos vízfelhasználás mértéke</i> (teljes vízfelhasználás [m ³] / termelés egysége [változó])	
b) <i>Fajlagos energiafelhasználás mértéke</i> (teljes energiafelhasználás [kWh] / termelés egysége [változó])	
c1) <i>Üvegházhatású anyagok kibocsátásának mértéke</i> (CO ₂ e) [t/év]	c2) <i>Kombinált valamint anyag- és energiatakarékos irodatechnikai készülékek beszerzése és alkalmazása</i> [db]
d1) <i>Ártalmatlanításra kerülő hulladék arányának mértéke</i> (ártalmatlanításra kerülő hulladék [t] / összes hulladék mennyisége [t])	d2) <i>Újrahasznosított papír használat aránya</i> (újrahasznosított 500 lapos papírcsomag [db] / összes felhasznált 500 lapos papírcsomag [db])
e) <i>A kistérségben élők foglalkoztatottságának mértéke</i> (kistérségben élő, saját foglalkoztatottak száma [fő] / a foglalkoztatottak száma [fő])	
f) <i>A fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztáson részt vett munkavállalók aránya</i> (A fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztáson részt vett munkavállalók aránya [fő/év] / munkavállalók száma [fő/év])	

Ezen fenntarthatósági indikátorokat a pályázati adatlapon, projekt adatlapon található táblázat „Kötelezően megadandó fenntarthatósági indikátorok (jogosultsági kritérium)” blokkjában kell megadni. Az indikátorokat jellemzően éves átlagos adat alapján, vagy az e) esetben aktuális adat alapján kell megadni. Az *indikátor értelmezéséhez segítséget az azonos tartalmú fenntarthatósági szempontoknál talál a III. részben (ezen fenntarthatósági szempontok dőlttel szedettek, és a fenti sorrendben a következő sorszámúak: 25., 26., 45., 32., 42., 35., 54., 3f)*. Olyan pályázó esetében, amelyeknek előző évben nincsenek fogyasztási adatai, nem mindegyik fenntarthatósági indikátor értelmezhető (ebben az esetben a „0” érték elfogadható az a), et adjon meg).

A pályázat benyújtásakor a projektjavaslat benyújtásakor érvényes értéket kell megadni a projektet **megvalósító szervezetre** vonatkozóan. Ezeket a sorokat nem pontozzák, de az értéket ellenőrizhetik. A projekt megvalósulása során a projekt előrehaladási jelentésekben (PEJ) ezen indikátorok aktuális értékét egy vagy több alkalommal, általában évente meg kell majd adni.

A fenntarthatósági indikátorok értékét feltétlenül adja meg, mert ennek hiányában pályázata elutasításra kerül!

2. A projekttevékenység szakaszai: fenntarthatósági kategóriák

A projekt fenntarthatóságnak való megfelelése akkor biztosítható, ha **a projekttevékenység minden fázisa megfelel a fenntarthatóság szempontjainak**, így a fenntarthatóság szempontjait szem előtt kell tartani a projekt tervezésében, a projekt kivitelezésekor (telepítés, létesítés, építés, szolgáltatásfejlesztés stb. vagy képzés, intézményfejlesztés, minősítés, szolgáltatás, egyéb fejlesztés) a projekt eredményeinek fenntartásában (működtetés), illetve a projekt tevékenység felhagyásakor. (Mivel az EU támogatások felhasználásának alapvető feltétele a projekt eredményeinek meghatározott ideig történő fenntartása, a projekt tevékenység felhagyásának fenntarthatósági szempontjait jelen Útmutató nem tartalmazza.)

A pályázónak a horizontális szempont érvényesítését a projektciklushoz kapcsolódó **mindkét fenntarthatósági kategóriában** kell erősítenie (lásd projekt adatlapban kitöltendő táblázat 1. oszlop):

I. Környezettudatos menedzsment és tervezés

II. Fenntartható fejlődést szolgáló megvalósítás és fenntartás

I. A környezettudatos menedzsment és tervezés gondoskodik arról, hogy a szervezet által végzett tevékenység ne járjon jelentős negatív környezeti hatással, vagy pozitív hatással járjon, például a környezettudatosság fejlesztése, működésoptimalizálás. Ennek legjobb eszköze a tervezés, amelynek során felméri a szervezet által végzett tevékenység várható környezeti hatásait. Amennyiben ilyeneket meghatároztak, akkor gondoskodniuk kell első helyen a jelentős negatív hatások megelőzéséről, ha nem lehetséges, akkor a csökkentéséről, s legutolsó sorban a hatások kompenzálásáról. A környezettudatos menedzsment és tervezés elengedhetetlen része a szervezet és munkatársainak ilyen irányú szakmai képzése, a fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztás és az e célt szolgáló együttműködés.

II. A fenntartható fejlődést szolgáló megvalósítás és fenntartás szempontjai segítenek abban, hogy a természeti és humán erőforrásokat bölcsen, takarékosan használjuk, funkcióikat megőrizzük és károsodásukat megelőzzük. Ezért a szervezet a termékek, szolgáltatások, közszolgáltatások fejlesztése, előállítása vagy nyújtása során saját anyagáramlásait felülvizsgálja a kedvező hatások elérése, a kedvezőtlen környezeti hatások elkerülése érdekében. A tevékenység végzéséhez

felhasználandó anyagok, erőforrások (inputok) mennyiségét, rendelkezésre állását, környezeti kockázatát figyelembe veszi, illetve a végtermékként kibocsátott anyagok környezeti terhelését, a melléktermékként kibocsátott anyagok (outputok) mennyiségét, veszélyességét csökkenti. Törekszik a helyi erőforrások fenntartható használatára, működésével, rendezvényeinek szervezésével példát mutat a környezettudatosságra. A szervezet önkéntes, együttműködő kapcsolatot tart fenn a társadalmi szereplőkkel, illetve a tevékenységeivel érintett szereplőkkel környezetvédelmi és szociális ügyekben. Munkatársai számára élhető munkakörnyezetet teremt, és biztosítja számukra a rekreáció lehetőségét.

A pályázónak a fenti fenntarthatósági kategóriák mindegyikében meg kell vizsgálnia a fenntarthatóság feltételeinek biztosítását, illetve annak lehetőségét.

3. A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása: fenntarthatósági szempontok

A szempontok nem tartalmaznak jogilag kötelező tevékenységeket, mivel a kötelező elemek teljesítése jogosultsági szempont, ezeket a pályázó a Projekt Adatlapon a Nyilatkozatok aláírásával igazolja. Az egyes fenntarthatósági kategóriákhoz tartozó fenntarthatósági szempontokat a III. részben található táblázat tartalmazza. A táblázat többi oszlopa pedig segíti a pályázót abban, hogy a szempont tartalmát megismerje, és tájékoztatást kapjon arról, hogy miként kell megvalósítani azt.

Mivel a különböző projektjavaslatok tevékenységi területe nagyon eltérő (legyen szó beruházásról, közlekedési infrastruktúra-fejlesztésről, komplex intézményi átszervezésről, monitoring rendszer kiépítéséről, vagy oktatás tartalmi fejlesztéséről stb.), ezért az egyes kategóriákban a pályázók fenntartható fejlődéssel kapcsolatos lehetséges teljesítményei is különbözőek. A különböző konstrukcióknál (pályázati felhívásoknál) ezért a fenntarthatósági kategóriák azonos fenntarthatósági szempontokra speciális részleteket tartalmazhatnak, illetve jelen Útmutatóban szereplő szempontok nem mindegyike vállalható.

Összefoglalva: A fenntarthatóság szempontjai az életciklus szemléletnek megfelelően „át kell hassák” a szervezet teljes tevékenységét: a pályázónak menedzsmentjében, mindennapi szervezeti működésében, és a projektmegvalósítás során kell a fenntarthatósági szempontokat érvényesítenie.

4. Kötelező és választható elemek a fenntarthatóság feltételeinek biztosításában

A fenntarthatósági szempontok vállalásáért a pályázó pontokat szerezhet. A támogatás megítélésének kötelező feltétele, hogy a pályázó legalább 1 pontot elérjen! A pályázó természetesen további részpontoszámokért **többlétvállalásokat tehet, amelyek összegéből**

legfeljebb 5 pontot³ vesznek figyelembe a pályázat értékelésekor. Minél több pontra értékelnek egy pályázatot, annál nagyobb az esélye nyerni. Az elkötelezett pályázók összegzett részpontszámai a figyelembe vehető maximum felett lehetnek. A Koordinációs Irányító Hatóság közülük választja majd ki a fenntarthatósági szempontból legjobb gyakorlatot bizonyító projekteket.

Összefoglalva: A pályázónak legalább annyi fenntarthatósági szempont teljesítését kell vállalnia, hogy 1 pontot elérjen! A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása iránti elkötelezettségüket további önkéntes vállalásokkal igazolhatják, melyek révén további többletpontokat, de legfeljebb 5 pontot szerezhethet.

A támogatás feltétele (kizáró kritérium), hogy a pályázó minimum 0,5-0,5 pontot elérjen mindkét fenntarthatósági kategóriában ahhoz, hogy a pályázatot az értékelő, majd a Bíráló Bizottság támogatásra javasolhassa:

Fenntarthatósági kategória	Minimum vállalás	Maximum figyelembe vehető vállalás
I.	0,5 pont	2,5 pont
II.	0,5 pont	2,5 pont
Összesen	1 pont	5 pont

Amennyiben a pályázó nem éri el a minimális 1 pontot fenntarthatósághoz hozzájáruló vállalásaival, a projektjavaslat elutasításra kerül!

Kiemelt projektek esetén

A kiemelt projektek – amelyeket a Kormány egyedileg, pályáztatás nélkül hagy jóvá – speciális esetet jelentenek abból a szempontból, hogy nem egymással versengő pályázatokról van szó. E projektek esetében a fenntartható fejlődés biztosításának ösztönzése ezért **nem pontozásos módszer szerint történik.**

Mivel e projektek elsősorban állami/önkormányzati fejlesztések, alapvető cél e projektgazdák fenntartható fejlődés biztosításában való példamutatása, mert e nélkül nem várható el a lakosságtól és a gazdasági szereplőktől sem a fenntartható fejlődés érdekében történő cselekvés.

A kiemelt projektek esetén a projektgazdának meg kell határoznia, hogy a fenntarthatóság horizontális szempontjai közül melyek alkalmazhatók (reálisan megvalósíthatók) az adott projektjavaslat esetében. A projektgazdának **az alkalmazható szempontok mindegyikében** be kell

³ Egyetlen kivétel a KEOP 4.1.0. konstrukciója, mely a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos fejlesztések jogosultsági és szakmai értékelési szempontjai közé az ÚMFT összes fenntarthatósági szempontjának több mint egyharmadát beépítette, integrálta. Ennél a konstrukciónál a fenntarthatósági értékelésben minimum 0,3-0,3 pontot kell elérni a két kategóriában, legfeljebb azonban 1-1 pontot. A konstrukció pályázatainak esélyegyenlőségi értékelése nem változik (5 pontos).

mutatnia a vállalt fenntarthatósági szempontokat (részletesen lásd 7. fejezetet.)

A Bíráló Bizottság a projektjavaslatot a fenntartható fejlődés biztosítása szempontjából (is) értékeli: vizsgálja, hogy a projekt megvalósítása során érvényesíthető fenntarthatósági szempontokat a projektgazda figyelembe vette-e és megfelelő módon beépítette-e a projektjavaslatba. Az értékelés eljárásrendjének megfelelően a Bíráló Bizottság a nem megfelelőnek ítélt projektjavaslatokat visszaadhatja a projektgazdának a meghatározott szempontok szerinti és meghatározott határidőn belüli átdolgoztatásra.

5. A „fenntarthatóság” horizontális szempontjainak közvetlen eredményei

A pályázó a fenntarthatósági szempontok érvényesítéséért pontokat kap (maximálisan 5 pontot), amelyekkel az értékelés során nagyobb eséllyel indul a támogatás megszerzéséért. A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása ugyanakkor további gyakorlati előnyöket jelent a pályázó számára:

- A most még önkéntesen vállalható szempontok egy része a közeljövőben kötelezővé válik (pl. épületeknél a jobb összesített energetikai jellemzők, vagy közbeszerzéseknél a zöld közbeszerzés)
 - a most megszerzett jártasság így a közeljövőben közvetlen előnyt jelent.
- Sokkal könnyebb és hatékonyabb a fenntartható fejlődés szempontjait kezdettől fogva szem előtt tartani, mint azokat utólagosan beépíteni a projektbe, vagy a környezetben okozott károk felszámolására költeni. Így e szempontok figyelembe vétele csökkenti a szervezet tevékenységével járó kockázatokat.
- A többletvállalások gazdasági előnyt (pl. beszállítói követelményeknek való megfelelés), többlet megtakarítást, költséghatékonyságot eredményezhetnek.
- A fenntartható fejlődés szempontjainak figyelembevétele növeli, biztosítja a társadalmi elfogadottságot.
- A projekt példaként szolgálhat más pályázók számára a helyes és követendő fenntarthatósági gyakorlat vonatkozásában.

A fenntartható fejlődés érvényesítése nem pusztán növeli a támogatás megszerzésének esélyét, hanem a pályázó közép- és hosszú távú érdekeit, céljait is támogatja.

6. A fenntarthatósági szempontok beépítése a projektbe

A fenntarthatósági szempontok biztosítása gondos tervezést kíván: a pályázat létrehozásakor a horizontális szempontot folyamatosan szem előtt tartva lehet a legjobb megoldásokat megtalálni. Jó, ha mind a projektmenedzsment szervezet, mind a végrehajtás felelősségi rendje, mind a szakmai tartalom, mind a pénzügyi és időbeli tervek tartalmazzák

a fenntartható fejlődés érvényesítésének szempontját, és választott szempontjait.

A fenntarthatósági szempontok biztosítása **némely esetben nem jár többletköltséggel: csupán szemléletváltást, rugalmasságot, nagyobb figyelmet igényel** a szervezet vezetősége, illetve alkalmazottjai részéről. Egyes esetekben a fenntarthatóságot szolgáló tevékenységek még költségmegtakarítást is eredményezhetnek a napi működés során (pl. energiahatékonyság fokozása, közeli erőforrás hasznosítása).

Más esetekben viszont **forrásigényes** lehet egy-egy vállalt szempont teljesítése (pl. kibocsátás csökkentési többletvállalás vagy gyakoribb kockázatomérés). Ezekben az esetekben a vállalt szempont megvalósítása növeli a direkt és azonnali kiadásokat, hosszabb távon azonban ezek is gazdasági megtakarításokat jelentenek. Az ökológiailag hatékony megoldások helyzeti és gazdasági előnyt adnak azokkal szemben, akik nem valósították meg ezeket a szempontokat.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében az egyes projektekhez kapcsolódó, **a fenntarthatósági szempontok megvalósulását szolgáló beruházások elszámolhatóak, amennyiben azok az adott projekt típus elszámolható költségkategóriáiba illenek.** (Az elszámolható költségekről részletesen lásd az Elszámolható költségek Útmutatót.) Érdemes figyelembe venni, hogy az előkészítés költségei általános szabályként a projekt költségének 6%-áig elszámolhatók, amelynek terhére érdemes fenntartható fejlődést szolgáló szempontok figyelembe vételének tervezését is bekalkulálni. A fenntartható fejlődést biztosító tevékenységek, beruházások tervezésére is érdemes tehát figyelmet fordítani, mert azok költségeinek támogatásával a pénzügyi tervezéskor már számolni lehet.

Összefoglalva: A fenntarthatósági szempontok beépítése a projektbe egyes esetekben megtakarítást, máskor többletköltséget jelenthet. Ezen költségek egy része beépíthető a projekt költségvetésébe, azaz csak az önrész erejéig terhelik a pályázót. További előny, hogy a környezeti és társadalmi gondosság közép- és hosszútávon általában gazdaságilag is megtérül.

7. A Pályázati Adatlap kitöltése és a megvalósíthatósági tanulmány

Általános szabály, hogy a fenntarthatósági **szempontok értékét a projekt megvalósító szervezetre (szervezetekre) vonatkozóan kell megadni, amely egyes esetekben a kedvezményezettől, projektgazdától eltérő lehet.** (Bővebben lásd még a Fogalommagyarázatot.) Az egyes eltéréseket a III. részben külön jelöljük.

A pályázati adatlapon található táblázatban a pályázat benyújtásakor érvényes érték és a projektzáráskor érvényes érték

(célérték) megadásával kell jeleznie a pályázónak, hogy mely fenntarthatósági kategóriában milyen fenntarthatósági szempont esetében vállal többletteljesítményt. A vállalással kapcsolatos részletes követelményeket a III. rész 1. táblázata tartalmazza.

Amennyiben a pályázó valamely szempont teljesítését vállalja, ügyeljen arra, hogy az azzal kapcsolatos részletes információkra a pályázati adatlapon és a csatolandó dokumentumokban is térjen ki. A projektmenedzsment szervezet bemutatásakor a fenntarthatósági/környezetvédelmi/környezeti nevelési megbízott megadása, vagy megvalósíthatósági tanulmányban a fenntarthatósági szempontok elemzése, a költséghaszon elemzés megfelelő fejezeteiben a szükséges környezeti, társadalmi adatok megadása; a költségtablában a vállalt tevékenység költségeinek megfelelő szerepeltetése stb. az értékelő számára is megbízhatóan jelzi a vállalat átgondoltságát, majdani teljesítését.

Bármely szempont vállalásakor az a cél, hogy a pályázó valamilyen javulást érjen el. Ez a javulás az adott szempont jellegétől függően lehet növekedés (pl. Megújuló energiafelhasználás arányának növelése, A kistérségben élők foglalkoztatottságának növelése), illetve csökkenés (pl. Veszélyes hulladék arányának csökkentése, Gépkocsi használat csökkentése). Bizonyos esetekben a már megvalósított szempontok szinten tartása is megfelelő (ld. a II.9. fejezetet).

A többletvállalás megítéléséhez a pályázónak meg kell adnia a fenntarthatósági szempont projektjavaslat benyújtásakor érvényes értékét és ehhez képest a projektzáráskor várható értéket. **Általános szabályként az értéknek egy évre vonatkozó (éves) értéket kell megadni.** A fenntarthatósági szempontok megadásánál az alábbiakra ügyeljen:

- A **projekthez közvetlenül kapcsolódó** szempontok adják a horizontális többletvállalási lehetőségek egy részét. A többi, a **projekthez közvetve kapcsolódó (szervezeti, intézményi)** vállalatok a projektet megvalósító szervezet működésére, munkaszervezésére vonatkoznak. A Megvalósíthatósági Tanulmány megfelelő (általában: 2.) fejezetében jelezni kell, hogy a horizontális indikátorok pontosan milyen szervezetre vonatkoznak! **Adott táblázaton belül (az adatlap 6. vagy 7. fejezetén belül) nem szabad különböző alanyra kitölteni az egyes, szervezetre vagy intézményre vonatkozó vállalásokat.**
- A fenntarthatósági szempontok vállalásakor szükséges mind a pályázat benyújtásakor érvényes érték, mind a projektzáráskor várható érték megadása. **Ha nem adja meg mindkét értéket, a többletvállalás nem állapítható meg!** Egyes esetekben – ahol valamely érték nem értelmezhető – ott értelemszerűen a táblázatnak csak egy, a fehér cellája tölthető ki.

- **Kétfordulós** eljárás esetén mindkét fordulóban értékelhetik a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítését. A szempontok többségét az első és második fordulóban egymástól függetlenül vállalhatjuk (pl. a második fordulóban akkor, ha az elsőben ez még nem jutott eszünkbe). Azonban egyes fenntarthatósági szempontokat csak akkor lehet a második fordulóban is vállalni, **ha már az első fordulóban is vállaltuk** és teljesítettük! Ezeket a szempontokat (operatív programonként eltérően, például 11., 13., 16., 17., 19., 20., 24, 38.) az **Adatlapban és a kitöltőkben aláhúzott írásmóddal jelezzük**. Néhány szempontot értelemszerűen az első, előkészítési fordulóban kevésbé, **inkább a második fordulóban** lehet vállalni: 3.e., 3.g., 10., 21., 22., 28., 31., 39., 40., 57. Ezeket a szempontokat vagy **szaggatott aláhúzással, vagy *-gal** jelöljük a Pályázati Adatlapon és a kitöltőben.
- Amennyiben a vállalatot pénznemben kell megadni, a projektzáráskor várható értéket a pályázat benyújtásának évére diszkontált áron kell megadni.
- A táblázatban bizonyos adatokat többször is meg kell adni. Ügyeljen arra, hogy ezen adatok megegyezzenek! Ha ugyanarra vonatkozóan a pályázó két eltérő adatot ad meg, a pályázó értékelője az elsőként megadott adatot fogja figyelembe venni. Példa erre a foglalkoztatottak száma (az e) és a 54. sor), vagy a fajlagos energiafogyasztás (a b) és a 26. sor).
- A fenntarthatósági szempontok közül néhány ún. **fajlagos mutató**. Ez azt jelenti, hogy a többletvállalás célértékét egy vetítési egységre kell megadni pl. a termelés vagy a szolgáltatás egységére. A fajlagos mutatók jellemzője, hogy két adatból származtathatók, a példánál maradva: a teljes energiafelhasználás (KWh) osztva a termelés összmennyiségével (tonna). A két számot elosztva kapjuk meg a *vetítési hányadot* (százalékban, %): a fajlagos mutató a vetítés 1 egységére jutó értéket mutatja meg.

A fajlagos mutatók megadásánál két dologra feltétlenül figyeljen:

- A pályázó **két alapadatot kell megadjon**, nem a %-os értéket! (A pályázat értékelője a két adat elosztása után vizsgálja meg a vállalt javulás tényét a jelenlegi és projekt fenntartás végéig vállalt érték között.)
- **A többletvállalást** a két mutató elosztásával kapott **vetítési hányadra (%-os értékre) kell megadni!** Pl. 20%-os javulás az adott mutató tekintetében a hányados értékének változását jelenti, nem a vetítési alapét:

Példa a **helyesen** megadott többletvállalásra:

Fenntarthatósági szempont		Mérték-egység	Pályázat benyújtásakor érvényes érték	Projektzárásig várható átlagos érték
Fajlagos energia-felhasználás csökkentése	teljes energiafelhasználás	kWh	1500	1600
	termelés	t	100	110

A példában, bár a teljes energiafelhasználás növekedett, ha megvizsgáljuk a vetítési hányadot, az energiafelhasználás hatékonysága tekintetében csökkenés adódik. A pályázat benyújtásakor érvényes érték 15 kWh energiafelhasználás tonnánként, míg a projektfenntartás végén már csak 14,5 kWh/tonna.

Példa a **hibásan** megadott többletvállalásra:

Fenntarthatósági szempont		Mérték-egység	Pályázat benyújtásakor érvényes érték	Projektzárásig várható átlagos érték
Fajlagos energia-felhasználás csökkentése	teljes energiafelhasználás	kWh	1500	1400
	termelés	t	100	80

A példában bár a teljes energiafelhasználás csökkent, ha megvizsgáljuk a vetítési hányadot, az energiafelhasználás hatékonysága tekintetében növekedés adódik. A pályázat benyújtásakor érvényes érték 15 kWh energiafelhasználás tonnánként, míg a projektfenntartás végén ez már 17,5 kWh/tonna. Ez esetben a többletvállalás nem teljesül, a szempont vállalása nem fogadható el.

A pályázati adatlapon található táblázat celláit a pályázat többi részében (pályázó szervezet bemutatásakor, fejlesztés környezetének és kockázatainak bemutatásakor, fejlesztés részleteinek bemutatásakor) **megalapozott adatokkal** kell kitölteni. Ezek az adatok – konstrukciótól függően – a pályázati adatlap többi fejezetében, a kötelezően csatolandó mellékletekben (például megvalósíthatósági tanulmányban, költség-haszon elemzésben), vagy önálló fenntartható fejlődési mellékletben jelenhetnek meg.

A **megvalósíthatósági tanulmány** célja a projektötlet megalapozottságának biztosítása, ezért ebben a fenntarthatósági szempontok érvényesíthetőségét is szükséges figyelembe venni. Mivel a fenntarthatósági szempontok egy része közvetlenül a projekt megvalósításához kapcsolódik, a változatelemzésben vizsgálni szükséges a fenntarthatósági szempontok megvalósíthatóságát. A változatok

értékelését a fenntarthatósághoz való hozzájárulás alapján is el kell végezni („A változatok értékelése” c. tanulmányfejezetben).

A fenntarthatósági szempontok megvalósíthatóságának értékelését a megvalósíthatósági tanulmány szerkezetéhez illeszkedően a következők szerint kell elvégezni:

1. A projekt részeként „elvileg” alkalmazható fenntarthatósági szempontok meghatározása.
2. Az egyes változatok esetében legalább az egyik változatnak az „elvileg alkalmazható” összes fenntarthatósági szempontot tartalmaznia kell. A változatok eltérhetnek A) a fenntarthatósági szempontok száma B) a fenntarthatósági szempont(ok) vállalás mértéke szerint.
3. Az egyes változatok előírt értékelési szempontjai között (több-szempontú értékelés) szerepelnie kell a változatok fenntarthatósági szempontú értékelésének is. Az értékelést aszerint kell elvégezni, hogy az adott változat hány szempontot milyen vállalási mértékben kíván megvalósítani.
4. A kiválasztott változatban vállalt fenntarthatósági szempontok alapján kell a projekt adatlapban található fenntarthatósági táblázatot kitölteni. A kiválasztott változatban vállalt fenntarthatósági szempontoknak meg kell egyeznie a projekt adatlap fenntarthatósági táblázatában megadott szempontokkal és értékekkel.

Egyszerűsített megvalósíthatósági tanulmány esetén (ahol nincs változat elemzés) „A projekt tartalma, megvalósíthatósága” c. fejezetben kell bemutatni a vállalt fenntarthatósági szempontokat.

Pontosan tartsa be a kitöltési útmutatóban foglaltakat, mert a helytelen vagy nem megfelelő adatok esetében a választott fenntarthatósági szempontot nem tudják értékelni, és a pályázó nem kapja meg rá a pontot!

8. A vállalt fenntarthatósági szempont teljesítése

A pályázónak a vállalt és részpontoszámmal honorált szempontokat - ha a pályázó elnyeri a támogatást - **meg kell valósítania és a megvalósulás tényét az ellenőrzések során igazolnia kell tudni! Az igazolás módjáról részletesen lásd a fenntarthatósági szempontokat bemutató III. részben** (1. táblázat, Igazoló dokumentumok).

A többletvállalást a pályázat benyújtásakor érvényes értéktől kell számítani. **Egy fenntarthatósági szempont akkor tekinthető teljesítettnek, ha a pályázó a projekt zárásának évéig (projektzáráskor várható érték) megvalósította a többletvállalást, és annak eredményét a projekt fenntartás időszakának végéig (3-5 évvel a projekt zárását követően) kötelezően fenntartja.**

Természetesen a pályázónak a kötelező projekt fenntartás időszakán túl is érdemes megőriznie vagy javítania az elért eredményeket, hiszen azok nemcsak a környezet és

társadalom számára képviselnek értéket, hanem a szervezet számára is.

9. Már megvalósított fenntarthatósági szempont értéke

Egyes fenntartható fejlődést szolgáló szempontok esetében, ha azokat **már jelenleg is érvényesíti**, azok a fenntarthatóság értékelése során elfogadásra kerülnek. **A vállalás jelenlegi értékének elismeréséhez szükséges feltételeket a III. rész 1. táblázatának utolsó oszlopa tartalmazza.** Ebben az esetben a projektzáráskor várható érték megadásakor legalább a jelenlegi helyzet fenntartását kell biztosítani. A vállalás feltétele, hogy a közbenső években is (évenként a projektzárás végéig) fenntartsa a benyújtáskor érvényes értéket. **Ebben az esetben is mindkét értéket meg kell adni!**

Ezen fenntarthatósági szempontok a következők (a III. rész táblázatában, valamint általában az Adatlapon és a Kitöltőkben is félkövér betűvel szedettek):

1. Környezeti szempontú tanúsítás szerint működik
2. Fenntarthatósági tervvel rendelkezik vagy vállalja elkészítését
- 3.a) Környezetvédelmi programjának felülvizsgálatát és megvalósulásának dokumentálását vállalja
- 3.c) Környezetvédelmi/fenntarthatósági megbízott vagy környezeti nevelési, fenntarthatóság-oktatási felelős, munkacsoport kijelölése (ha erre nem kötelezett)
- 3.d) A szervezet rendszeres környezeti teljesítmény értékelésének bevezetése
- 3.e) Éves környezeti auditok lefolytatása
- 3.f) A fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztáson részt vett munkavállalók aránya
- 3.g) Nyilvánosság számára aktuális környezeti információkhoz való hozzáférés rendszeres és a kötelező mértéken felüli biztosítása
10. BAT technológiákat önkéntesen alkalmaz
17. A projekt megvalósulás helye társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű
27. Jobb összesített energetikai jellemzőkkel rendelkező épületek száma
31. Megújuló energia arányának növelése a teljes energiafelhasználáson belül
32. Kombinált valamint anyag- és energia-takarékos irodatechnikai készülékek beszerzése és alkalmazása
35. Újrahasznosított papír használat az irodai és nyomdai munkák során
48. Rendszeres környezet-egészségügyi kockázat értékelések önkéntes készítése
49. Egészséges, helyi- vagy bio-élelmiszerek alkalmazása az étkeztetésben
53. Többletszolgáltatások, kedvezmények nyújtása a helyi lakosságnak
56. Önkéntes gondnokság: a működési területen a kulturált, tiszta környezet fenntartásának segítése
59. Környezeti szponzorálások

10. A fenntarthatósági többletvállalások teljesítésének ellenőrzése

A nyertes pályázó támogatási szerződésének a vállalt és értékelt fenntarthatósági szempontok is részei lesznek. A vállalt és szerződött többletvállalások megvalósulását az alábbi módon vizsgálják:

- A többletvállalások megvalósításának állásáról a projekt előrehaladási jelentésekben (PEJ) be kell számolni.
- A projekt megvalósulásának helyszíni ellenőrzésekor kérhetik a többletvállalások igazolását.

A vállalt célértéktől való eltérés esetén a pályázóval kötött támogatási szerződésben foglaltak szerinti szabályok érvényesek.

Felhívjuk a pályázó figyelmét, hogy a többletvállalások megvalósulását az ellenőrzések során vizsgálhatják!

III. RÉSZ: FENNTARTHATÓSÁGI SZEMPONTOK

Fenntarthatósági szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
I. Környezettudatos menedzsment és tervezés				
<i>I/A. Környezeti menedzsment eszközök</i>				
1. Környezeti szempontú tanúsítás szerint működik [Igen/nem]	<p><i>Valamennyi projekt megvalósító szervezet (kivéve közoktatási intézmény) esetén:</i></p> <p>A környezeti menedzsment rendszer: Nemzetközileg használt szabvány szerint - hitelesítő szervezet által tanúsított - kiépített rendszer a szervezetek jó környezeti teljesítményének biztosítása érdekében. Az irányítási rendszer egészének része, amely tartalmazza a környezeti célok mellett a környezeti politikát meghatározó, végrehajtó, felülvizsgáló szervezeti struktúrát, tervezési tevékenységeket, felelősségi köröket, alkalmazásokat, eljárásokat, folyamatokat és erőforrásokat. Ezek: EMAS, ISO 14000 sorozat szervezetminősítő szabványai</p>	<p>A rendszer kiépítéséhez szükséges induló feltétel a menedzsment (felső vezetés) elkötelezettsége.</p> <p>A rendszer bevezetése költséggel jár, ezt e szempont választásánál figyelembe kell venni.</p> <p>Magyarországon több akkreditált szervezet létezik, amelyek a tanúsítást végzik.</p> <p>Bővebb információ: Id. 2. melléklet [1], [2]</p>	<p>Tanúsítvány (hazai és/vagy EU-s bejegyzésű akkreditált tanúsító szervezet által kiállítva), Irányítási rendszert szabályozó dokumentumok, feljegyzések</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projekt megvalósító szervezet(ek) megszerzi(k) a tanúsítást vagy jelenleg rendelkezik(nek) vele.</p>

⁴ A szempontok sorszámozása az ÚMFT-szintű tevékenység-értékelést szolgálja, az egyes OP Útmutatókban és Adatlapokon nem folyamatos.

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p><i>Közoktatási intézmény esetén:</i> A fenntarthatóság elveinek az oktatási intézményekben való minél hatékonyabb megjelenése érdekében az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium közösen létrehozta az „Ökoiskola” és a Zöld Óvoda címet. A cím azoknak az iskoláknak, óvodáknak adható, amelyek átgondoltan, intézményesítetten, rendszerszerűen foglalkoznak a fenntarthatóság tanulásának gyakorlati megvalósításával.</p>	<p>A nemzetközi kritériumok alapján kialakított magyar ökoiskola vagy zöld óvoda kritériumrendszer az intézmény megkülönböztető minőségjelzője, mely vonzóvá teheti az iskolát, óvodát a diákok számára. A Cím elnyerője az adott hálózat tagja lesz, hazai és nemzetközi kapcsolatrendszere bővül, a Hálózat programjai segítik szakmai fejlődését. Bővebb információ: 2. melléklet [3]</p>	<p>Az „ökoiskola” cím vagy a „Zöld Óvoda” cím megszerzését igazoló dokumentumok</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projektben résztvevő közoktatási intézmény(ek) megszerzi(k) az ökoiskola vagy a zöld óvoda címet vagy jelenleg rendelkezik vele.</p>
<p>2. Fenntarthatóság i tervvel vagy programmal (Local Agenda 21) rendelkezik vagy vállalja elkészítését [Igen/nem]</p>	<p><i>Valamennyi projekt megvalósító szervezet (kivéve önkormányzat) esetén:</i> A fenntarthatósági terv (program) készítésének célja a fenntarthatósági szempontok és megfontolások szervezeti tevékenységbe történő integrálhatóságának felmérése és ütemterv készítés azok megvalósítására. A Terv nem tanúsított belső dokumentum, amelyben a szervezet saját maga számára határoz meg erőfeszítéseket a fenntarthatóság szempontjainak érvényesítésére.</p>	<p>A fenntarthatósági tervnek nincsenek előírt formai és tartalmi követelményei. Használhatja az „Útmutató fenntarthatósági jelentések készítéséhez” nemzetközi ajánlást, vagy az ISO 14001szabványban [18] meghatározott programot (kiegészítve a jelen útmutató által ajánlott fenntarthatósági szempontokkal). Bővebb információ: 2. melléklet [4]</p>	<p>Fenntarthatósági terv megléte (szervezet által elfogadott és - legalább - belső nyilvánossággal megosztott dokumentum).</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projekt megvalósító szervezet készít fenntarthatósági tervet vagy jelenleg rendelkezik vele.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p><i>Önkormányzat esetén:</i> Az önkormányzatok számára lehetőség a fenntartható fejlődés helyi programjának (Local Agenda 21 - LA 21) elkészítése. Az LA 21 nem azonos a környezetvédelmi programmal, több annál. A fenntarthatóság lokális, kis regionális programja komplex program, amely a természeti környezet fejlesztésével összhangban tervezi el az épített környezet, infrastrukturális rendszer, energiaellátás, közlekedés, hulladékkezelés, agrárium stb. jövő orientált alakítását. Ugyanitt lehet jelezni, ha a település klímavédelmi stratégiával/programmal rendelkezik.</p>	<p>Az önkormányzatok számára a LA21 program készítése jól összpontosított helyi politikát eredményezhet. A Local Agenda 21 megvalósításának nincs olyan szigorú, szabványban rögzített menete, mint pl. az EMAS előírásnak, de létezik erre vonatkozóan javasolt nemzetközi megvalósítási algoritmus. Bővebb információ: 2. melléklet [5]</p>	<p>Fenntarthatóság helyi programjának megléte (önkormányzat által elfogadott és nyilvánosságra hozott dokumentum) és/vagy Fenntarthatósági programtól független, de hazai vagy nemzetközi szervezet által elfogadott Klímavédelmi program megléte (Klímabarát Települések Szövetsége Egyesület, Klímabündis, ICLEI)</p>	<p>Amennyiben az önkormányzat (több résztvevő esetén az összes önkormányzat) területére érvényes „Fenntarthatóság helyi programja”, vagy a minősített „Klímaprogram” elkészül vagy jelenleg rendelkezik vele.</p>
<p>3. Környezettudatos tevékenységek: 3.a) Környezetvédelmi programjának felülvizsgálatát és megvalósulásának dokumentálását vállalja [Igen/nem]</p>	<p><i>Önkormányzat, kistérség esetén:</i> A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény előírja, hogy az önkormányzat illetékességi területére önálló települési környezetvédelmi programot (KP) dolgozzon ki. (46. §) A programot szükség szerint, de legalább két évente felül kell vizsgálni. Pályázó kistérség esetén a kistérségi környezetvédelmi program (és felülvizsgálata) elfogadható. A szempont célja, hogy ösztönözze az önkormányzatokat a vonatkozó jogszabály betartására.</p>	<p>A KP-val szemben elvárt jogszabályi követelményeket a környezetvédelmi törvény határozza meg, részletes szabályokat megállapító végrehajtási rendelet nem készült. A települési környezetvédelmi programot célszerű a jelenleg hatályos második Nemzeti Környezetvédelmi Program szellemében elkészíteni, alapvetően a települési környezetminőséget meghatározó tényezőkre koncentrálni. Bővebb információ: 2. melléklet [6]</p>	<p>Az önkormányzat képviselő-testülete (közgyűlése) által jóváhagyott, és érvényes (két éven belül létrehozott vagy felülvizsgált) környezetvédelmi program.</p>	<p>Amennyiben az önkormányzat a két éves rendszerességű felülvizsgálatot is vállalja vagy jelenleg is megfelel a feltételnek. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p><i>Közoktatási intézmény esetén:</i> A közoktatásról szóló – többször módosított – 1993. évi LXXIX. törvény 48.§ (3) bekezdése értelmében az iskoláknak – nevelési programjuk részeként – 2004. június 30-ig el kellett készíteniük környezeti nevelési programjukat. A környezeti nevelési program (KNP) a közoktatási intézmény pedagógiai programjához illeszkedik, és az intézmény környezeti neveléssel kapcsolatos alapelveit, céljait, feladatait, eszközeit, eljárásait részletezi.</p> <p><i>Egyéb projekt megvalósító szervezet esetén (beleértve az önkormányzati fenntartású intézményeket is):</i> Azon intézmények, szervezetek, melyek számára jogszabály szerint nem kötelező fenntarthatósági, környezetvédelmi, vagy környezeti nevelési program készítése, mégis készítenek, ezt a szempontot bejelölhetik, amennyiben igazolni tudják annak végrehajtását és rendszeres felülvizsgálatát.</p>	<p>Célszerű önállóan megjelenő környezeti nevelési programot készíteni, amely a nevelési program önálló fejezetét képezi. A program elkészítésekor kiemelten kell figyelni arra, hogy a környezeti nevelési program összhangban legyen a pedagógiai program minden tartalmi egységével, így tehát a helyi tantervvel is. A környezeti nevelési program konkrétabb a pedagógiai programnál. Bővebb információ: 2. melléklet [7]</p>	<p>A környezeti-nevelési program felülvizsgálatának dokumentációja, a környezeti-nevelési programból megvalósultak igazoló dokumentumai</p> <p>Dokumentum, ami megalapozottan igazolja a program meglétét és felülvizsgálatát, dokumentumok vagy média megjelenések annak végrehajtásáról.</p>	<p>Amennyiben a közoktatási intézmény vállalja a Környezeti Nevelési Program megvalósításának dokumentálását és 2 évenkénti felülvizsgálatát vállalja vagy jelenleg is megfelel a feltételnek. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p> <p>Amennyiben a szervezet vállalja a program megvalósítását, és 2 évenkénti felülvizsgálatát vagy jelenleg is megfelel a feltételnek. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p>
<p>3.b) Rendelkezik önkormányzati környezetvédelmi alappal vagy vállalja annak létrehozását [Igen/nem]</p>	<p>A környezet védelméről szóló 1995. évi LIII. törvény (Ktv.) 58. § (1) bekezdése értelmében az önkormányzati környezetvédelmi alapot hozhat létre az önkormányzat környezetvédelmi feladatainak ellátására. Akkor tekinthető működőnek a környezetvédelmi alap, amennyiben van meghatározott bevételi forrása és</p>	<p>A környezetvédelmi alap bevételeit kizárólag környezetvédelmi feladatok megoldására lehet fordítani, felhasználásáról önkormányzati rendeletben kell intézkedni. A forráshiánnyal küszködő települési önkormányzatok számára az önálló</p>	<p>Önkormányzati rendelet a környezetvédelmi alapról vagy klímavédelmi alapról, beszámoló (a zárszámadás részeként) az alap bevételeiről és</p>	<p>Amennyiben a kedvezményezett önkormányzatnak működő környezetvédelmi alapja van, vagy vállalja ilyen létrehozását.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p>kiadási célja. A szempont akkor is választható, ha a projekt megvalósító szervezet nem az önkormányzat, hanem az önkormányzati fenntartású intézmény.</p>	<p>környezetvédelmi alap megteremtése a környezeti problémák megoldásának az egyik legfontosabb eszköze.</p>	<p>forrásainak felhasználásáról.</p>	
<p>3. c) Környezetvédelmi /fenntarthatósági megbízott vagy környezeti nevelési, fenntarthatóság-oktatási felelős, munkacsoport kijelölése (ha erre nem kötelezett) [Igen/nem]</p>	<p>Környezetvédelmi / fenntarthatósági megbízott, felelős a szervezetnél környezetvédelemmel/fenntarthatósággal kapcsolatos feladatokat (hatósági bejelentések, nyilvántartások, adatszolgáltatás, szelektív hulladékgyűjtés, haváriák, stb. kezelése, zöld beszerzés vezetése, beruházás környezetvédelmi szempontú irányítása, ellenőrzése, belső képzések, tájékoztatások) rendszeresen ellátó személy (megbízott munkatárs vagy alvállalkozó). Oktatási, művelődési intézményeknél a fenntarthatósági, vagy környezeti nevelési felelős, munkacsoport, aki(knek) az oktatás, tudásmegosztás, kultúráközvetítés fenntarthatósági tartalma mellett a környezetbarát működtetés (ld. fent) is feladata.</p>	<p>Javasolt szakirányú végzettséggel rendelkező munkatárs alkalmazása, de lehet alvállalkozó is, és a feladatot partnerségben is lehet teljesíteni, amennyiben erről együttműködési, partnerségi megállapodás van.</p>	<p>Munkaköri leírás vagy e feladat ellátására vonatkozó szerződés, szervezeti szabályozások, dokumentumok</p>	<p>Amennyiben dokumentumokkal igazolni tudja a felelős/munkacsoport létét, feladatait vagy vállalja annak kijelölését. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot. Csak akkor választható, ha a szervezet erre jogszabályban nem kötelezett.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
<p>3. d) A szervezet rendszeres környezeti teljesítmény értékelésének bevezetése [Igen/nem]</p>	<p><i>Valamennyi projekt megvalósító szervezet (kivéve oktatási intézmény) esetén:</i> A környezeti teljesítmény a szervezet tevékenysége során a fenntarthatóságra, környezetre és az emberi egészségre gyakorolt hatások és azok csökkentésére tett intézkedések összessége rendszerint mutatószámokkal kifejezve. A környezeti teljesítményértékelés (KTÉ) alapvetően önkéntes eszköz, célja ésszerűbb és környezetkímélőbb gazdálkodás. A szempont vállalása esetén ezt a vizsgálatot évente meg kell ismételni.</p> <p><i>Oktatási, nevelési, művelődési intézmény, szervezet esetén az oktatás tartalmára vonatkozóan:</i> A szempont az intézményben dolgozók (tanárok és kiszolgáló személyzet) és tanulók környezet-tudatosságának megismerését és nyomon követését szolgálja, megmutatja a növekedést. A szempont akkor tekinthető elfogadhatónak, ha valamely elfogadott mérési módszer segítségével az oktatási intézmény a projekt kezdetekor és annak zárásakor, többéves projekt esetén évente az intézményre reprezentatívan vagy teljeskörűen elvégzi a környezettudatosság mérését.</p>	<p>A KTÉ számos módszere ismert: öko-mérleg, grafikus módszerek, környezeti költségszámítás, környezeti minősítés, környezeti teljesítmény index, ökohatékonyasági értékelés, EPE (ISO 14031) stb., de alkalmas lehet e fenntarthatósági értékelési tábla alapján végzett vizsgálat is. Bővebb információ: 2. melléklet [8], [9]</p> <p><i>Oktatási, nevelési, művelődési intézmény, szervezet esetén:</i> Ajánlott környezettudatosság mérési eljárások: környezeti attitűdskálák módszere, személytelen környezettudatosság skálák, környezettudatos viselkedés skálák, vagy bármely nemzetközi vagy hazai kutatási eredményeken alapuló eljárás. Bővebb információ: 2. melléklet [10]</p>	<p>Környezeti teljesítményeket igazoló feljegyzések (mérési jegyzőkönyvek, szolgáltatói számlák) és az ezek alapján készült fajlagos és abszolút mutatószámokról készült értékelő feljegyzések, melyek legfeljebb egy évesek.</p> <p><i>Oktatás, nevelési, művelődési intézmény, szervezet esetén:</i> A felmérés dokumentációja, mérőeszköz</p>	<p>Amennyiben a szervezet vállalja, hogy valamely elfogadott mérési módszer segítségével évente legalább egyszer elvégzi a KTÉ-t vagy jelenleg is készíti. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p> <p>Amennyiben az intézmény, szervezet vállalja a szempontot, és annak teljesítését betervezte éves munkatervébe vagy jelenleg is készíti. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p>
<p>3.e) Éves környezeti auditok lefolytatása [db]</p>	<p>Átfogó, független és objektív vizsgálat a vállalat/szervezet belüli tevékenységek, folyamatok környezeti szempontjainak tekintetében. Az ISO 19011:2002 definíciója: az</p>	<p>A megbízott felelősnek a szervezet tevékenységére, funkciójára vonatkozó éves audittervet kell készítenie, amely alapján meghatározott</p>	<p>Dokumentumok, feljegyzések: auditterv, auditprogram, auditori megbízások,</p>	<p>Amennyiben a szervezet vállalja az éves auditok számának növelését vagy szintentartását és ezt</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p>auditbizonyítékok nyerésére és ezek objektív kiértékelésére irányuló módszeres, független és dokumentált folyamat annak meghatározására, hogy az auditkritériumok milyen mértékben teljesülnek.</p> <p>A szempont értéke az évenként lefolytatott, illetve lefolytatandó környezeti kérdéseket vizsgáló auditok darabszáma.</p> <p>Audit alatt értendő az adott évben lefolytatott teljeskörű vagy részleges (a szervezet egy részére vonatkozó) felülvizsgálat is.</p>	<p>kérdéslisták segítségével a kijelölt felelősök környezeti felülvizsgálatokat végeznek a meghatározott területeken és meghatározott időpontokban.</p> <p>Bővebb információ: 2. melléklet [8], [11]</p>	<p>ellenőrzési lista, audit feljegyzések, audit jelentés</p>	<p>igazolni is tudja. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p>
<p>3.f) A fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztáson részt vett munkavállalók aránya [fő/fő]</p>	<p>A környezeti, környezeti nevelési, fenntartható fejlődéssel kapcsolatos oktatáson, továbbképzésen vagy képzésben évenként résztvevő munkavállalók száma a szervezet összlétszámához viszonyítva.</p> <p>A tudásmegosztásba azok a saját munkavállalók is beleszámíthatók, akik a képzéseket tartják, vagy a fenntarthatósági tartalmú tanulási folyamatot szervezik.</p> <p><i>Számítása:</i> tudásmegosztásban részt vevők száma [fő]/ összmunkavállalói létszám [fő]</p>	<p>A szervezet meghatározott rendszerességgel, a különböző munkakörökhez illeszkedően környezetvédelmi, környezeti nevelési, fenntarthatósági kérdésekben oktatásokat tarthat – belső munkatársa vagy külső szakértő segítségével, valamint külső továbbképzésekre küldheti munkatársait.</p>	<p>Oktatási jegyzőkönyv, napló, jelenléti ív, oktatásokat szabályozó dokumentum, továbbképzési, képzési szerződés, tanfolyami, részvételi igazolás</p>	<p>Amennyiben a szervezet vállalja, hogy évente munkavállalóinak legalább 25%-a részt vesz valamilyen fenntarthatósági képzésen vagy jelenleg is részt vesz. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
<p>3.g) Nyilvánosság számára aktuális környezeti információkhoz való hozzáférés rendszeres, és a kötelező mértéken felüli biztosítása [db]</p>	<p><i>Valamennyi projekt megvalósító szervezet (kivéve önkormányzat) esetén:</i> Környezeti jelentés készítése, amelynek célja, hogy környezeti információkat nyújtson az érdekelt felek (hatóság, lakosság, partnerek stb.) számára a szervezet környezeti teljesítményével, hatásaival kapcsolatban. Az EMAS rendszert bevezetett szervezetek számára kötelező, de bármely szervezet önkéntesen is nyilvánosságra hozhat környezeti jelentést. A nyilvánosságra hozott információtartalom akkor megfelelő, ha az EMAS szabvány, az „Útmutató fenntarthatósági jelentések készítéséhez” nemzetközi ajánlás, vagy ezen Útmutató releváns fenntarthatósági szempontjait objektíven tartalmazza.</p>	<p>A nyilvánosság számára elérhető számos hazai szervezet környezeti nyilatkozata, jelentése. Iránymutatást adhat a jelentés kialakításához a GRI Útmutató nemzetközi standard. Bővebb információ: 2. melléklet [1], [4], [8]</p>	<p>Környezeti jelentés, valamint az ismeretterjesztő csatornákon való közzététel tényének dokumentációja Külső kommunikációs eszközként elfogadható tájékoztató kiadvány készítése, honlapon való elérhetőség.</p>	<p>Amennyiben a megfelelő információtartalom évente legalább egyszer frissül, és rendszeres vagy folyamatos nyilvánossága biztosított vagy ezeket vállalja. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p><i>Önkormányzat esetén:</i> A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 46. §. (1) e) pontja alapján az önkormányzat köteles illetékességi területén a környezet állapotát elemezni és értékeli, és arról szükség szerint, de legalább évente egyszer a lakosságot tájékoztatni. A szempont tehát akkor fogadható el, ha a jogszabályi előírásnál túli évi egy tájékoztatáson felül a pályázó további aktualizált tájékoztatást vállal és igazolja a tájékoztatás megtörténtét.</p>	<p>Az időszakosan készülő környezet állapot értékeléseket célszerű az önkormányzatnál rendelkezésre álló frissebb adatokkal, információkkal rendszeresen aktualizálni. Külső kommunikációs eszköz lehet tájékoztató füzetek, prospektusok készítése vagy a honlapon való elérhetőség biztosítása. Ezen információkkal kiegészített elemzést ismeretterjesztő csatornákon (honlap, helyi újság, tv, szórólap, lakossági fórum stb.) keresztül nyilvánosságra kell hozni. (Honlap esetében a tartalmak aktualizálásának számát kell megadni.)</p>	<p>A környezet állapot bemutatását tartalmazó dokumentum, valamint az ismeretterjesztő csatornákon való közzététel tényének dokumentációja</p>	<p>Amennyiben a megfelelő információ tartalom évente legalább kétszer frissül és legalább két kommunikációs csatornán elérhető a megfelelő, és nyilvános információ, valamint a hozzáférhetőség nem csökken vagy ezeket vállalja. Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot.</p>
<i>I/B. Fenntartható fejlődést szolgáló tervezési eljárások</i>				
<p>4. A termék-, szolgáltatásfejlesztés során a várható környezeti hatások elemzése megtörténik és a fejlesztés ezek figyelembevételével valósul meg [Igen/nem]</p>	<p>Amennyiben a projekt termék-, termelés vagy szolgáltatás fejlesztésére irányul a pályázó olyan termék-, termelés vagy szolgáltatás fejlesztését vállalja, amelynek során a várható környezeti hatásokat értékeli, a negatív hatások elkerülésének vagy minimalizálásának lehetőségeit a fejlesztés során figyelembe veszi. A szempont akkor elfogadható, ha a fejlesztés során az alábbi eljárások valamelyikét a pályázó alkalmazza:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az életciklus-szemlélet alkalmazása, életciklus elemzés - Környezettudatos terméktervezés (öko-design) - A tisztább termelés elveinek 	<p>Az MSZ EN ISO 14040:1998 szabvány tartalmazza azokat a pontokat, melyeket számításba kell venni az életciklus elemzés során. Nemzetközi szinten a Nemzetközi Szabványügyi Testület foglalkozik az öko-design irányelveinek kidolgozásával. (ISO/TR 14062:2002 technikai jelentés) A TTinfo adatbázis megvalósult tisztább termelési projekteket bemutató esettanulmányokat tartalmaz, szabadon letölthető formában. A megvalósuló képzések, humán fejlesztések hosszú távon</p>	<p>A felsorolt eljárások, szempontok tervezéskori alkalmazását és figyelembe vételét igazoló dokumentumok, valamint a fejlesztés során a megvalósulást igazoló dokumentumok.</p>	<p>Amennyiben a környezeti hatásait értékelte, és a fejlesztés részletes terveibe ezeket a szempontokat a pozitív hatások maximalizálása, a negatív hatások minimalizálása érdekében figyelembe vette.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p>alkalmazása, az öko-hatékonyság növelése</p> <ul style="list-style-type: none"> – Minőségfejlesztési biztosítási vagy teljesítményértékelési rendszer környezeti szempontú értékelése, kiegészítése – Képzési, kutatási programok előzetes fenntarthatósági szempontú értékelése, lektorálása. 	<p>határozzák meg a társadalom viszonyát, hozzájárulását a fenntartható fejlődéshez, ezért valamennyi tervezett képzésnek, rendszerfejlesztésnek (intézmény-, hálózat-, szervezetfejlesztésnek) és működtetésnek hozzá kell járulnia a környezeti tudatosság erősítéséhez, a természeti erőforrásokkal való takarékoskodást szolgáló életvitel kialakításához.</p> <p>Bővebb információ: 2. melléklet [2]</p>		
<p>5. A fejlesztés a környezeti hatások tekintetében a hatásviselők számára kedvezőbb helyzetet eredményez [fő]</p>	<p>Elsősorban a nem környezetvédelmi jellegű fejlesztések esetében a fejlesztések olyan negatív környezeti hatásokkal járhatnak, amelyek a fejlesztés környezetében rontják az életminőséget vagy az élőhelyek minőségét.</p> <p>E szempont akkor vehető figyelembe, ha a fejlesztés eredményeként a beruházás hatásterületén csökken a jelenleg fennálló környezetszennyezés következtében káros hatásoknak kitett hatásviselő lakosság száma. Kiinduló értéknek a beruházás környezeti hatásterületén élő lakosság számot kell megadni, célértéknek pedig a kedvezőbb környezet állapottal rendelkező hatásterületen élő lakosságét.</p>	<p>A szempont esetében meg kell határozni, hogy a fejlesztés eredményeként mekkora hatásterületen eredményez kedvező környezet állapotot, és hogy az adott hatásterületen mekkora a lakosság.</p> <p>Kedvező környezet állapot pl. az építmények műszaki adottságainak javításával, megfelelő nyomvonal kiválasztással, védőterületek kialakításával stb. érhető el.</p> <p>Az elsősorban tömegközlekedéssel elérhető szolgáltatásfejlesztések, és közlekedéscsökkentő átszervezések szintén idetartoznak. Egyes zöldfelület fejlesztő, vagy területrendező fejlesztések azzal csökkentik a</p>	<p>Megvalósíthatósági tanulmány, környezeti hatásvizsgálat, elemzések, melyek megalapozzák a kiindulási adatot; elemzések és szükség esetén adatfelvételek a projekt végén.</p>	<p>Amennyiben a pályázó dokumentumokkal igazolni tudja a szempont figyelembe vételét tervezéskor és fejlesztés végén is, valamint a kedvezőbb helyzetbe kerülő hatásviselők számát a beruházás eredményeképpen.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
		környékeliek terhelését, hogy a parlagok, elhagyott telkek allergén pollentermelését csökkentik.		
6. A fejlesztés időszakában az ökohatékonyaságra, környezetegészségügyi, környezettudatos ágot erősítő feladatokra fordított kiadások aránya [eFt/eFt]	Az adott fejlesztésre nyert támogatási összeg egy részét a fejlesztés tárgyát képező termék vagy szolgáltatás vonatkozásában környezetvédelmi, környezeti nevelési, környezetegészségügyi célú fejlesztésre használják fel. Tételesen kimutatható vagy becsült adat. Számítás: Környezeti kiadás/projekt összköltsége	Ilyen, a pályázatban elszámolható költségek például a környezetvédelmi mérések, környezetbarát anyag előállításához szükséges speciális alapanyagok, környezetvédelmi programok, oktatási modulfejlesztések, környezetegészségügyi célú fejlesztések. Ld. az Elszámolható költségek útmutatót is!	Számviteli nyilvántartás, számlák vagy költségkalkuláció. A támogatási szerződésben elszámolható költségnek elfogadott környezeti költségek esetében: a projekt elfogadott pénzügyi jelentései.	Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projekt összköltségének legalább 5%-ának megfelelő összeget fordít a környezeti, környezetegészségügyi, környezettudatos feladatokra.
7. A létrejövő terméket /szolgáltatást minősíti valamely elfogadott környezeti, fenntarthatósági minősítési rendszer szerint [Igen/nem]	A szempont akkor választható, ha a projekt eredményeként előállított termék esetében a pályázó vállalja a felsorolt minősítési tanúsítványok valamelyikének megszerzését (termékcímkék neve és tanúsítója): <ul style="list-style-type: none"> – Környezetbarát Termék védjegy (Környezetbarát Termék Kht.) – Európai Öko-címke (Környezetbarát Termék Kht.) – Hu-Öko-01 (Biokontroll Hungária Ellenőrző és Tanúsító Kht.) – Hu-Öko-02 (Hungária Öko Garancia Kft.) – Öko-Tex Standars 100 (Innovatext/Textilipari Műszaki Fejlesztő és Vizsgáló Intézet Zrt.) – Zöld Szálloda (Magyar Szállodaszövetség) – Minősített Erdei Iskola Szolgáltatás 	Már a terméktervezés során érdemes figyelni ezen tanúsítványok feltételeire és beépíteni a termékfejlesztésbe. Ezen tanúsítványok független, nyilvános feltételek mellett zajló tanúsítási rendszerek. Bővebb információ: 2. melléklet [2, 22, 26, 27, 28]	A tanúsítvány vagy cím dokumentációja	Amennyiben a pályázó vállalja és tervezi fejlesztett terméke/szolgáltatása minősítését és a minősítés fenntartását.

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	(OKM, KvVM, KOKOSZ) – Ökoiskola, Zöld Óvoda – csak oktatási intézményfejlesztés esetén			
8. A projekt kiterjed a környezeti, fenntarthatósági ismeretek bővítésére [Igen/nem]	A tudásmegosztásra irányuló vagy azt tartalmazó projektek esetén a tudásmegosztás tartalma, módszere kiterjed: – a környezettudatos menedzsment eszközökre – az oktatott tevékenységgel kapcsolatban a fenntarthatóságot biztosító célkitűzésekre – a zöld beszerzés lehetőségeire – az ipari ökoszisztéma megoldásokra, anyag-, energia- és erőforrás-hatékonyság lehetőségeire – a kibocsátás csökkentésre – a szállítási igények csökkentésére – környezet-egészségügyi vonatkozásokra – a társadalmi felelősségvállalásra – a jövő generációk jogaira – az elővigyázatosság elvére	A fenntarthatóság kérdése az élet minden területét áthatja, ezért minden projekt esetében, amelynek része valamely tudásmegosztás (oktatás, képzés, tanácsadás, együttműködés, információ terjesztés stb.) e szempont érvényesíthető, és alkalmazása hosszú távon pozitívan befolyásolja a fenntarthatóság irányába történő elmozdulást. Közoktatási, tanárképzési projektek esetén a fenntarthatóság eléréséhez szükséges kompetenciák fejlesztése javasolt (rendszer gondolkodás, interdiszciplináris megközelítés, felelős döntéshozatal,	Képzési jegyzőkönyv, szakmai anyagok, tananyagok, tanulmányok, értékelő lapok	Amennyiben a pályázó vállalja és tervezi, hogy a projekt a tudásmegosztás a felsorolt ismeretek közül legalább kettő terjesztésére kiterjed.

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<ul style="list-style-type: none"> – a fenntarthatósághoz szükséges kompetenciák fejlesztésére 	együttműködés, jövőre irányuló gondolkodás, környezettudatos életvitel, emberi jogok stb.)		
9. A tudásmegosztás (képzések, műhelyek, konferenciák, megbeszélések stb.) választott körülményei környezettudatos ágot tükröznek[Igen/nem]	A tudásmegosztásra irányuló vagy azt tartalmazó projektek, tevékenységek tervezése és megvalósítása során annak helye és módja tekintetében is gondoskodnak: <ul style="list-style-type: none"> – A hulladékminimalizálásról – Az helyszíni választott intézményben a szelektív hulladékgyűjtésről – Az energiatakarékosságról – Egészséget kímélő foglalkoztatásról (világítás, monitor kiválasztás, zöld növények, szellőzés stb.) – Az egészséges táplálkozásról – Pihenéshez szükséges zöldfelületről – A kiadványok, oktatási, képzési stb. anyagok újrahasznosított papírra nyomtatásáról – Kerékpártárolásról 	A szempont egy része szorosan kapcsolódik a zöld beszerzéshez, és a szolgáltatás vásárlás során érvényesíthető, míg másik részük a közösségi helyek tervezésekor érvényesíthető szempont.	Tervdokumentáció, vonatkozó számlák, beszerzési dokumentációk, tájékoztatók stb.	Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projekthez kapcsolódó összes tájékoztatási, egyeztetési, oktatási tevékenységének körülményei a felsoroltak közül legalább négynek-négynek megfelelnek, és a választás környezetkímélő szempontjait tudatosítják az érintettekben (részvevők, szervezők, képzők, szolgáltatók).
10. BAT technológiát önkéntesen alkalmaz [db]	A termelőtevékenységek és szolgáltatások egy részére (tevékenységtípustól és intenzitástól függően) kötelező a BAT alkalmazása (erre a szempontra ők pontot nem kaphatnak). Akik számára nem kötelező a legjobb elérhető technikát (BAT) követni, azok számára is elérhetőek ezek a módszerek technológia fejlesztésnél vagy korszerűsítésénél. A pályázónak a BAT technológiának megfelelő technológiáinak számát kell megadnia. Amennyiben a pályázó már önkéntesen rendelkezik BAT-tal, adja meg ezen technológiáinak számát a 4.	Az egységes környezetvédelmi engedély hatálya alá tartozó tevékenységekre írják elő a legjobb elérhető technika (BAT) megvalósítását, amelyet referencia dokumentumok biztosítanak (BREF). Ha a projekt valamely tevékenységét referencia dokumentumok tárgyalja, akkor is alkalmazhatja azt, ha a termelési volumenkorlátot nem éri el. Ezzel minimalizálja környezet terhelését, versenyelőnyre tehet szert, s megtakarításokat is	Technológia műszaki dokumentációja	Amennyiben a pályázót környezetvédelmi engedélye nem kötelezi BAT alkalmazására (önkéntes alkalmazó), mégis vállalja, hogy BAT technológiát vezet be. Pont adható önkéntesen meglévő BAT technológiák fenntartása esetében is.

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	oszlopban, mert a pályázat értékelésekor a meglévő BAT technológiákat is figyelembe veszik!	elérhet. Bővebb információ: 2. melléklet [17]		
11. Környezeti szempontokat alkalmaz eszközök, termékek, alapanyagok beszerzésénél [Igen/nem]	Környezeti szempontból előnyösebb eszköz, termék, alapanyag (továbbiakban: eszköz): azon eszköz, amely erre irányuló védjeggyel rendelkezik vagy olyan eszköz, szolgáltatás, amelynek előnyös környezeti tulajdonságai a termékismertetőből vagy a szerződési, vagy a szállítási feltételekből egyértelműen megállapíthatók. A szempontot megjelenítheti a beszerzés tárgyában, részletes leírásában, a beszállítótól elvárt követelmények között (pl. alkalmassági feltétel), a szerződés feltételeiben, vagy a kiválasztásban. Amennyiben csak papírigényénél érvényesíti a környezeti szempontot, akkor zöld beszerzési gyakorlatát ne itt, hanem a 32. szempontnál értékelje.	Például Euro-IV motor helyett Euro-VI motorral szerelt járművet, vagy kisebb fogyasztású és alacsonyabb kibocsátású berendezést vesz. Igényli környezeti minősítés meglétét (vagy azzal egyenrangú környezetvédelmi tulajdonságok igazolását). A kötelezően teljesítendő általános (megfelelési) szempontok között fenntartható fejlődés szempontjából fontos tulajdonságokat fogalmaz meg (műszaki leírásában, szerződés feltételeiben, referenciában) beszerzéseinél. A pályázat benyújtását megelőzően tájékozódnia kell a piacon, hogy a pályázat költségtervénel figyelembe vehesse a piaci információkat! Bővebb információ: 2. melléklet [18], [19]	Pályázati/közbeszerzés i felhívás, vagy beszerzési dokumentációk és/vagy belső szabályozó dokumentum a beszerzés értékelésére vonatkozóan. Termék, alapanyag ismertető, szerződések vonatkozó részei.	Amennyiben a pályázó vállalja, hogy projekthez kapcsolódóan beszerzendő eszközök beszerzésénél valamilyen környezeti, fenntarthatósági szempontot alkalmaz, valamint a beszerzés környezetkímélő szempontjait tudatosítja az érintettekben (munkavállalók, beszállítók, partnerek, célcsoport stb.).
12. Környezeti menedzsment rendszerrel rendelkező beszállítóktól rendeli eszközeit, vagy a tanácsadó, oktató szolgáltatásokat	A projekt megvalósítása során történő beszerzéseknél (eszközbeszerzés, igénybe vett tanácsadás, oktatás) a pályázó a bevonni kívánt szervezetektől (beszállítóktól, alvállalkozóktól stb.) valamely környezeti menedzsment rendszer (EMAS, ISO 14001 14001 vagy ezekkel egyenértékű más rendszer) meglétét (pl. alkalmassági	A pályázó a beszállítók, alvállalkozók kiválasztásához a beszállító vagy vállalkozó meglévő környezeti menedzsment rendszerét (EMAS, ISO 14001 vagy ezekkel egyenértékű más rendszerét) összes beszerzésénél kötelező elemként (alkalmassági	Beszerzési dokumentációk	Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projekthez kapcsolódó beszerzéseiben alkalmazza a környezeti menedzsment rendszerrel rendelkezést

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
[db]	feltételként) elvárja. A környezeti menedzsment rendszer meglétét, mint alkalmassági szempontot alkalmazó beszerzéseinek tervezett számát kérjük megadni.	szempont) vagy értékelési szempontként megjeleníti.		alkalmassági feltételként.
13. Alacsony természeti erőforrás használatlal járó beszállítók igénybevétele [Igen/nem]	A szempont célja, hogy a projekt megvalósítása során ösztönözze a pályázót a kisebb erőforrás igénybevétellel járó beszállítók kiválasztásában, amely hozzájárul az adott térség gazdasági és társadalmi erőforrásainak fennmaradásához, a térség kohéziójához és fejlődéséhez. Alacsony természeti erőforrás használatlal járó beszállító lehet: alternatív közlekedési módokat igénybe vevő beszállítók, alacsonyabb üzemanyag felhasználású (pl. helyi) beszállítók, környezetbarát logisztikai módszereket alkalmazó beszállítók stb.	Ezen szempontok meghatározása a kiválasztás értékelési szempontjai vagy a szerződés feltételei között. A szállítási igényeket és logisztikát újragondolja (pl. egy tételben való leszállítás, környezeti szempontból előnyösebb szállítási módokat - mint vasúti, vízi, vagy kombinált szállítás - illetve megoldások, mint csúcsidőn kívüli szállítás), és érvényesíti a szállítási feltételekben.	Nyilvántartás a beszállítók és a szervezet közötti távolságról, a beszállítók által alkalmazott közlekedési módokról, valamint a beszerzési dokumentációk stb.	Vállalja, hogy beszállítóit e szempontból értékeli és legalább 30%-uk természeti erőforrás használat szempontjából kedvezően értékelt beszállító.
14. Az igénybe vett tanácsadás, képzés, emberi erőforrás fejlesztés kiterjed a környezeti, fenntartható-sági ismeretek bővítésére [Igen/nem]	A tervezett projekttevékenységekhez kapcsolódó kiegészítő képzések, tanácsadások, vagy humán erőforrás fejlesztések nemcsak a projekt közvetlen céljairól, hanem közvetlen vagy közvetett környezeti, fenntarthatósági céljairól és teljesítményeiről is szólhatnak.	Fontos, hogy a projekt keretében igénybe vett képzés/ kiterjedjen környezetvédelmi témákra (környezettudatos magatartás, fenntartható fejlődés, környezetvédelmi szempontok az adott tevékenység kapcsán, környezeti menedzsment stb.), amelyek elősegítik a környezetkímélő megoldások megvalósulását a projekt keretében.	Képzési jegyzőkönyv, szakmai anyagok, tanulmányok	Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projekt során igénybe vett képzési, tanácsadási, ismeretterjesztési szolgáltatásokban, tevékenységekben környezeti, fenntarthatósági tartalom kerül megfogalmazásra.
15. A projekt egyéb fenntarthatóságot szolgáló	A projekt olyan támogatott tevékenységet tartalmaz, amelynek célja környezetbarát, környezetkímélő, illetve a fenntartható megoldások,	OP specifikus példák: KEOP esetében ez a szempont nem választható. GOP:	Fenntarthatósági tartalom írásbeli alátámasztása a projektdokumentációból	Amennyiben a pályázó vállalja, hogy a projekt keretében, a fő cél szerinti

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
fejlesztéseket tartalmaz [Igen/nem]	termékek, eljárások, szolgáltatások létrehozása, megvalósítása. A szempont nem választható, ha a szempont tervezett tartalma megegyezik egy másik fenntarthatósági szempont sorában már szerepeltetett tartalommal.	<ul style="list-style-type: none"> – K+F fejlesztés esetén a kutatás célja, rész célja környezetvédelmi jellegű. – Új gépsor üzembe helyezése kapcsán környezetkímélő technológia módosítás kerül kialakításra stb. <p>ROP-ok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Úthálózat fejlesztés esetén: új nyomvonalak kialakításával szemben előnyt élvez a meglévő utak fejlesztése, vagy kerékpár út fejlesztést tartalmaz, tömegközlekedéshez szükséges beruházások pl. buszöblök kialakítása stb. – Városrehabilitáció, turizmus: közterületek, parkok fejlesztése, ökoturizmus, egészségturisztikai fejlesztések, egyedi tájértékek bemutatása „élhető város” megvalósítása stb. – Komplex probléma megoldására törekednek (csapadékvíz-elvezetés, gyalogos forgalom, közvilágítás stb.) <p>TÁMOP, TIOP:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Közoktatási intézmény fejlesztés esetén pl. sportlétesítmény, iskolabusz beszerzést vállal a támogatható tevékenységek közül 	an (projekt tervek, megvalósíthatósági tanulmány, a projekt megvalósulását igazoló dokumentáció, műszaki leírások)	tevékenységhez szervesen kapcsolódva fenntarthatósággal kapcsolatos fejlesztésre is sor kerül.

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
		<ul style="list-style-type: none"> – Foglalkoztatási projekt esetén: a foglalkoztatási támogatás a helyi termelés helyi értékekre alapuló fejlesztésére irányul, és helybeni munkáltatáson alapul stb. ÁROP, EKOP: <ul style="list-style-type: none"> – Környezetbarát infokommunikáció – helyi értékekre alapuló fejlesztésére irányul, és helybeni munkáltatáson alapul stb. KÖZOP: <ul style="list-style-type: none"> – KÖZOP: kapcsolódó környezetvédelmi infrastruktúra kiépítése (pl. zajvédőfal) 		
<p>16. Partnerség építés a projekttervezés és végrehajtás során [Igen/nem]</p>	<p>A projekt egyik sikere, hogy az érintettek bevonásával határozzák meg a célokat, a megoldandó problémákat, és a célközönseget folyamatosan bevonják a projekt tervezésébe, monitoringjába, értékelésébe. A szempont vállalása esetén a bevont társadalmi szervezetnek helyi és a térség fenntartható fejlődését szolgáló társadalmi szervezetnek kell lennie, amelyet legalább 2006 dec. 31-e előtt bejegyeztek.</p>	<p>A kapcsolattartás formáját az alábbi érintettekre vonatkozóan be kell mutatni: helyi közösségek, társadalmi szervezetek. Célszerű a következő szereplőkkel is élő, párbeszédés kapcsolat kialakítani: munkavállalók valamint azok szakszervezetei, partner hatóságok, célközönseg (pl. ellátottak, lakosok) stb.</p>	<p>Helyi közösségek, helyi társadalmi szervezetek esetében csak a formalizált partnerség fogadható el (pl. együttműködési megállapodás), a többi érintett esetében a tárgyalat témákat, a partnerségi módszereket, az intenzitást tartalmazó és a bevont csoportokat megjelölő dokumentum.</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja, hogy bevon legalább egy társadalmi szervezetet a tervezésbe és a megvalósításba, és információt szolgáltat az érintettekkel való formalizált kapcsolattartásról. A pályázat benyújtáskori és záráskori értékénél is igen-nel kell válaszolni.</p>
<i>I/C. Természetes térszerkezet megőrzése</i>				
<p>17. A projekt megvalósulás</p>	<p>A hátrányos helyzetű kistérségek pontos meghatározása a kedvezményezett</p>	<p>A vonatkozó jogszabály megadott mellékleteiben meghatározott</p>	<p>311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet</p>	<p>Amennyiben a projekt megvalósulás teljes</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
<p>helye társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű [Igen/nem]</p>	<p>térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendeletben található. Társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű, ha a projekt a 33 leghátrányosabb helyzetű vagy, hátrányos helyzetű kistérségekben valósul meg (Korm. rendelet 2. sz. melléklet)</p>	<p>valamennyi kistérség, település releváns, amennyiben ott található a pályázó székhelye, telephelye vagy fióktelepe és a projekt itt valósul meg.</p>	<p>mellékletében meghatározott település szerepel a szervezetre vonatkozó (cég)bírósági nyilvántartásban vagy a beruházások kapcsolódó engedélyeiben)</p>	<p>helyszíne a 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendeletben Korm. rendeletben meghatározott területen helyezkedik el</p>
<p>18. A beruházás természetvédelmi értéket, vagy természetvédelmi oltalom alatt álló területet nem érint [Igen/nem]</p>	<p>A természeti értékek megóvása, a biológiai sokféleség megőrzése érdekében minden nem természetvédelmi célú beruházás helyszínének kijelölésekor elkerülendő az országos és helyi védelem alatt álló területek, természeti értékek, Natura 2000 területek</p>	<p>A beruházási helyszín / nyomvonal alternatívák közötti választás esetében figyelembe kell venni a közvetlen és közvetett környezeti költségeket is (élőhely pusztulása vagy táj természetes alapfunkcióinak, ezzel fennmaradási biztonságának sérülése stb.), amely alapján értékelhető az egyes alternatívák tényleges előnyei és hasznai.</p>	<p>A projekthez készült megvalósíthatósági tanulmány vagy egyéb dokumentáció tartalmazza a szempontot, és érvényesíti az elemzés eredményét a megvalósítandó alternatíva kiválasztásában.</p>	<p>Amennyiben a pályázó a projekttervben (pályázatban) megalapozottan igazolja, hogy a természetvédelmi értékeket a fejlesztés (a projekt végéig) nem érinti hátrányosan, és a projekt megvalósulása nem érint természet oltalom alá rendelt területet.</p>
<p>19. A fejlesztés hozzájárul a tájképi/ településképi/ természeti/ kulturális /építészeti érték vagy értékek megőrzéséhez [Igen/nem]</p>	<p>A szempont akkor választható, ha a pályázó igazolja, hogy a projekt eredményeként a projekt megvalósulásának helyén vagy hatásterületén található értékek megőrzéséhez vagy fennmaradásához közvetlenül vagy közvetve hozzájárul. Értéknek tekinthető helyi vagy országos védelem alatt álló vagy veszélyeztetett természeti terület/érték, műemlék vagy műemlék jellegű épület, utcakep, amelyet hatóság annak nyilvánít vagy érdekvédők annak tekintenek, mint helyi</p>	<p>Javasolható alternatívák vizsgálata a telepítés helyével és a tevékenység módjával kapcsolatban. A projektben is célszerű bemutatni az értékmegőrzés módját: pl. a táji, településképi harmónia megteremtése érdekében tett lépéseket vagy a projekthez tartozó látványtervet, az értékek megőrzését szolgáló tervet, programot. Javasolt az érintettek véleményét</p>	<p>A projekthez készült megvalósíthatósági tanulmány, fejlesztési terv, amely bemutatja a megőrzendő/fejlesztendő értéket vagy azok megóvására irányuló terveket, alternatíva vizsgálatot. Az érték fennmaradását segítő, vállalt tevékenység megvalósulását pl.</p>	<p>Amennyiben a pályázó a projekttervben (pályázatban) megalapozottan igazolja, hogy a projekt milyen elismert helyi érték fennmaradását segíti, és ezt hogyan fogja megvalósítani. A pályázat benyújtáskori és zárás kori értékénél is</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p>kulturális értékek, szokások, hagyományörzés, hagyományos kézműves, gazdálkodási módok. Értelemszerűen környezeti célú fejlesztéseknél csak a kulturális és építészeti emlékek megőrzése, míg kulturális vagy városrehabilitációs, településközponti fejlesztéseknél csak a tájképi, természeti emlékek megőrzése számítható be többletvállalásnak.</p>	<p>megismerni a tervezett tevékenységről, lehetőleg még a tervezés első lépéseként, hogy időben kiderüljenek a helyiek környezeti, kulturális érdekei és értékei, illetve a fogadókészség. (Ld. 16. szempont is!)</p>	<p>kiviteli dokumentáció, fotódokumentáció, oktatási, képzési, művelődési terv, együttműködési jegyzőkönyv, napló stb. igazolhatja.</p>	<p>igen-nel kell válaszolni.</p>
<p>20. Barnamezős beruházás, vagy az igénybe vett terület jelenlegi hasznosítása gazdasági célú [Igen/nem]</p>	<p>A szempont célja, hogy a fejlesztések a települések (elsősorban a nagyvárosok) körüli értékes zöldterületek igénybevételét elkerüljék. Csak az építési tevékenységgel is járó fejlesztéseknél lehet a szempontot érvényesíteni. Barnamezős beruházás: Meglévő vagy felhagyott iparterületek, vagy korábban beépített és jelenleg is beépíthető területek újrahasznosítása. Gazdasági célú területek: amelyet a települések szabályozási terve (ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi stb.) területnek jelöl.</p>	<p>A természettől elvett tér csökkenti életterünket: a rendelkezésünkre álló erőforrásokat és a természetes flóra és fauna rendelkezésére álló helyet. Például az építéseket, a területfoglalást (ideiglenest vagy állandót) barnamezős vagy gazdasági célú területre tervezzük mezőgazdasági terület, zöldfelület vagy lakóterület helyett. Elhagyott, gazdasági épületek hasznosítása a projekt által fejlesztendő tevékenység (pl. kulturális-oktatási tevékenység stb.) során</p>	<p>Vonatkozó szabályozási terv Építési dokumentáció, engedélyek</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja, pályázatában részletesen tervezi, és fejlesztése során dokumentumokkal igazoltan a projektet barnamezős vagy gazdasági célú területen valósítja meg. A pályázat benyújtásakor és zárásakor is igen-nel kell válaszolni.</p>
<p>21. A projekt során többlet zöldfelület fejlesztés valósul meg az előírt minimális zöldfelületi arányhoz képest [m2/m2]</p>	<p>Építési beruházás esetében az építési engedélyben meghatározásra kerül az előírt minimális zöldfelület nagysága. Az ennél nagyobb terület zöldfelületi fejlesztését vállalók többletpontot kapnak. Fontos az is, hogy az építési és felvonulási területek foglalása ne járjon meglévő zöldfelület igénybevételével.</p>	<p>Fenntarthatósági szempontból pozitívum, amennyiben a pályázó nem építi be 100%-ig a maximálisan beépíthető területet. Példa: Ha az előírt minimális zöldfelületi arány 40%, a pályázónak minimálisan 45%-ot kell vállalnia.</p>	<p>Építési engedély, valamint a megvalósulás dokumentációi</p>	<p>Amennyiben a pályázó dokumentumokkal igazoltan zöldfelület fejlesztést valósít meg és a létrehozandó zöldfelület az előírt százaléknál legalább 5%-kal nagyobb.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
<p>22. A zöldfelület kialakítás során előnyben részesíti az őshonos növényfajokat, a tájegységnek megfelelő fajkompozíciókat [Igen/nem]</p>	<p>A szempont célja, hogy ne az idegen, és általában magas fenntartási költségű és magas növényvédelmi igényű zöldfelületek, hanem a a táj környezeti feltételeihez és a helyi éghajlathoz alkalmas, hagyományos és a területek kulturális jellegét is megőrző zöldfelületek terjedjenek. Egy település „zöldfelületi vagyonát” csak a természeti adottságok és a környezeti terhelés figyelembe vételével kialakított növénytelepítés gyarapíthatja. A szempont akkor választható, ha a projekt során zöldfelület fejlesztés is megvalósul, illetve a pályázó igazolni tudja, hogy a növényalkalmazás a helyi természeti adottságok, kulturális értékek és környezeti terhelés figyelembe vételével történt.</p>	<p>A természeti és kulturális adottságok alapján célszerű növényalkalmazási és zöldfelületi karakterterületeket lehatárolni és az adott területre javasolható növényalkalmazásokat meghatározni, szakember(ek) segítségével. A helytelen növényalkalmazás öntözési, tápanyagpótlási, egyedpótlási, növényvédelmi többletköltségeket okozhat, valamint szűkíti a helyi környezetnek megfelelő fajok életterét, azaz kockáztatja a táj és a tájfunkciók fennmaradását. Természetvédelmi fejlesztéseknél a szempontot nem horizontálisan értékelik.</p>	<p>A terület karakterét és az ahhoz illeszkedő növényalkalmazások meghatározását igazoló tervezési dokumentumok valamint ezen fajok alkalmazását igazoló bizonylatok, számlák, jegyzőkönyvek, dokumentáció.</p>	<p>Amennyiben a pályázó dokumentumokkal igazolni tudja, hogy a zöldfelület 100%-ában őshonos, és a tájegységnek megfelelő fajkompozíciókat telepít be.</p>
<p>23. A fenntartható mobilitás biztosítása a települési funkciók megfelelő tervezésével (településtervezés) [Igen/nem]</p>	<p>A szállítási és közlekedési igények növekedésének egyik oka a különféle települési funkciók egyre nagyobb arányú térbeli eltávolodása egymástól. Alapvető fontosságú elsősorban a nagyobb települések, városok térbeli szerveződésének szabályozása, kezelése a városi infrastruktúra hatékony elosztásával és megfelelő területhasználati struktúrákkal.</p>	<p>Mobilitási terv készítésének célja a lakosság valamint a szolgáltató, ipari és közintézmények közötti közlekedési kapcsolatok feltárása, optimalizálása, amely elsősorban az alábbiakat tartalmazza: a forgalmas utak feltérképezése, a forgalom okainak feltárása, az intézmények helyének és nyitvatartási idejének felülvizsgálata, az intézmények környezetkímélő közlekedési eszközökkel történő elérésének feltérképezésére (gyalogutak, kerékpárutak, tömegközlekedés), a közlekedésirányítási rendszer felül-vizsgálatára és átalakítási</p>	<p>Mobilitási terv a pályázati dokumentációban, melynek megállapításait érvényesítették a változatelemzésben.</p>	<p>Amennyiben a pályázó a projektre vonatkozó mobilitási tervvel rendelkezik a pályázat benyújtásakor.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
		lehetőségeire stb. Bővebb információ: 2. melléklet [12], [13], [14]		
24. Helyszínválasztás kor környezetbarát közlekedési (elérhetőségi) szempontok érvényesítése [Igen/nem]	Közösségi igényeket kiszolgáló létesítmények / központok környezetében a forgalomnövekedés várható. Fontos szempont, hogy a megközelítés környezeti kímélő lehetőségeit a projekt biztosítsa. A szempont magába foglalja az intézményhez eljutást szolgáló utak, útszakaszok felülvizsgálatát és fejlesztését a megfelelő mértékű és minőségű gyalogos- és kerékpárforgalom, illetve a tömegközlekedés biztosítása érdekében stb. Fejlesztendő útvonalak esetében a szempont célja, hogy ne csak az egyedi szállítási igények kielégítését szolgálják, hanem a tömegközlekedés illetve a kerékpár közlekedés lehetőségeit is bővítsék. Előnyt kell élvezzenek ezért az olyan fejlesztések, ahol az úthálózat fejlesztés elsődleges célja mellett a tömegközlekedéssel való elérhetőség javítására is gondot fordítanak, illetve a projekt tartalmaz kerékpár út fejlesztést is.	A telephely, a beruházási- vagy képzési-kampányhelyszín kiválasztása során részesítsük előnyben a környezetbarát közlekedési módokkal (gyalogos, kerékpár, tömegközlekedés) megközelíthető helyszíneket, az alternatív szállítási módokat elősegítő fejlesztéseket, hogy ne csak autópályán legyen megközelíthető a terület. Fontos vizsgálandó és érvényesítendő szempont, hogy azonos útvonalon a közúti tömegközlekedés fejlesztése ne rontsa a vasúti tömegközlekedés gazdaságosságát (fennmaradásának biztonságát). Útépítésen kívüli egyéb építési tevékenységeknél: kerékpártároló, zuhanyozó, öltöző létesítése. Bővebb információ: 2. melléklet [24]	A pályázati dokumentációban és a kiviteli tervekben a szempont érvényesítésének igazolása Tervdokumentációk, kiviteli terv, engedélyek Szolgáltatási (képzési, kampány) helyszín esetén alternatív helyszínek értékelése	Amennyiben a pályázó dokumentumokkal igazolni tudja a szempont figyelembe vételét tervezéskor és projektzáráskor is. A pályázat benyújtásakor és zárásakor is igen -nel kell válaszolni.
II. Fenntartható fejlődést szolgáló megvalósítás és fenntartás				
25. Fajlagos vízfelhasználás csökkentése [m3/termelés vagy szolgáltatás egysége]	Teljes vízfelhasználás számításánál nem csak a pályázó tevékenységénél (termelésnél/kivitelezésnél) közvetlenül felhasznált vízfogyasztást kell beszámítani, hanem a közvetett vízfogyasztást is. Ilyen az irodákban,	A vízfelhasználás fajlagos mutatóinak csökkentése technológia korszerűsítéssel, technológiai folyamatba való vízvisszaforgatással, szivárgások megszüntetésével,	Vállalati nyilvántartások, szolgáltatói vízdíj számlák, erre vonatkozó számítások	Amennyiben a pályázó a pályázat benyújtáskor működésére érvényes fajlagos vízfogyasztásának

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p>külterületen stb. használt vízmennyiség. Nem szabad beszámítani az egyszerű kapacitáscsökkentéssel, teljesítménycsökkentésből származó vízhasználat csökkentést.</p> <p>A vetítés alapja az egyes szervezeteknél eltérő lehet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Termelő szervezetnél: termelés egysége lehet tonna, m³, m², m, üzemóra, db, ((m³)/termelés egysége) – Nem termelő/szolgáltató szervezetnél: a szolgáltatás egysége lehet a munkatársi vagy célcsoport létszám (fő), árbevétel (eFt), munkaidő (óra) ((m³)/szolgáltatás egysége) <p><i>Kérjük, hogy a pályázóra vonatkozó mértékegységet az adatlapban adja meg!</i></p>	<p>folyamatracionalizálással, a munkahelyi mosdók, konyhák vízellátó eszközeiként vagy ezekhez felszerelt különböző, takarékossgot elősegítő eszközökkel (aerátoros csapvég, áramláskorlátozó, egykaros keverőcsap stb.) általában egyszerű, és mindig látványos (vízdíj számla csökkentő) eredményt ad.</p>		<p>legalább 5%-os csökkentését vállalja (ha a hányados csökken). Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés eredményeként legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.</p>
<p>26. <i>Fajlagos energiafelhasználás csökkentése</i> [kWh/termelés vagy szolgáltatás egysége]</p>	<p>A szempont célja, hogy a pályázó minimalizálja az energia igényét, ezzel biztosítva az ökohatékonyt: legalább az egységnyi termékre jutó energiafelhasználást.</p> <p>A vetítés alapja az egyes szervezeteknél eltérő lehet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Termelő szervezetnél: termelés egysége lehet tonna, m³, m², m, üzemóra, db, ((kWh)/termelés egysége) – Nem termelő/szolgáltató szervezetnél: a szolgáltatás egysége lehet a munkatársi vagy célcsoport létszám (fő), árbevétel (eFt), munkaidő (óra) ((kWh)/szolgáltatás 	<p>A takarékossg a pályázó gazdasági érdeke is, valamint az energiafelhasználás minimalizálásával csökkennek a környezeti káros anyag kibocsátások is. Cél a minél energiahatékonyabb berendezések és folyamatok alkalmazása, valamint az energiatakarékossg a használat elkerülésével. Egyszerű módszerek is vannak: a világítóttesteket tisztán tartjuk, irányítható fényforrást alkalmazunk, beltérben világos falfelülettel segítjük a fogyasztás</p>	<p>Vállalati nyilvántartások, szolgáltatói energia számlák, erre vonatkozó számítások</p>	<p>Amennyiben a pályázó a pályázat benyújtáskori értékének legalább 5%-os csökkentését vállalja a projektzárásra (ha a hányados csökken). Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés eredményeként legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.</p>

Fenntarthatósági szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	egysége) <i>Kérjük, hogy a pályázóra vonatkozó mértékegységet az adatlapban adja meg!</i>	csökkentését.		
27. Jobb összesített energetikai jellemzőkkel rendelkező épületek száma [db]	A szempont választása esetén a kedvezményezett tulajdonában lévő, a projekttel közvetlen összefüggésben lévő azon épületek számát kell megadni, amelyek már megfelelnek az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról szóló 7/2006. (V. 24.) TNM rendeletben foglaltaknak.	Összesített energetikai jellemző: az épület energiafelhasználásának hatékonyságát jellemző számszerű mutató, amelynek kiszámítását a vonatkozó rendelet tartalmazza.	Épület műszaki dokumentációja, építési engedély	Amennyiben a pályázathoz kapcsolódik épület, és ez vagy ezek jelenleg vagy a projekt végére megfelel(nek) a szempontnak.
28. Energiatakarékos fényforrásokkal, valamint A vagy A+ energiahatékony ági minősítéssel bíró eszközökkel elért megtakarítás [kWh]	A központi világítótestekben, az egyéni megvilágításokban a nagyobb élettartalmú, jobb hatásfokú energiatakarékos izzók alkalmazása a cél. A szempont számítása: A pályázó (kedvezményezett szervezet) tulajdonában lévő épületekben alkalmazott energiatakarékos fényforrások teljesítményei összegének és a kiváltott hagyományos fényforrások teljesítményei összértékének különbségét kell meghatározni adott évre. A belső tér világosságát nemcsak a mesterséges fényforrások, de a természetes fény is adja; ennek elősegítését nem itt, hanem a 23., 24. és 49. szempontnál lehet értékelni.	Kompakt, valamint a nevezett minősítéssel bíró fénycsöveket, világítótesteket szerzünk be, használunk hagyományos izzók helyett.	Műszaki leírással igazolható korszerű berendezések számlái, és az erre vonatkozó számítások	Amennyiben a benyújtáskori értéknél a projektzárás idejére várt érték nagyobb, és a pályázó vállalja energiatakarékos fényforrások alkalmazását, a későbbi megtakarítások számításokkal való igazolását.
29. Fajlagos anyag-felhasználás csökkentése [tonna /termelés vagy szolgáltatás	A fenntarthatósági szempont célja az anyagtakarékosság. A mutató kiszámításánál a gyártásba/szolgáltatási tevékenységbe bevitt teljes anyagmennyiséget (összalapanyagok mennyisége tonnában) kell elosztani a	Ezen fajlagos mutató csökkentésében a technológia korszerűsítés mellett a belső (saját) másodnyersanyagok felhasználásának növelése lehet fontos eszköz.	Az anyagáramlásra vonatkozó számítások, dokumentumok, termelési nyilvántartások	Amennyiben a pályázó a pályázat benyújtáskori értékének legalább 5%-os csökkentését vállalja a

Fenntarthatósági szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
egysége]	<p>létrehozott termék, áru, szolgáltatás mennyiségével.</p> <p><i>Összes alapanyag:</i> A termelési/szolgáltatási folyamatban a termékek előállításához közvetlen szükséges, a termékbe kerülő anyagok összessége tonnában kifejezve.</p> <p>A vetítés alapja az egyes szervezeteknél eltérő lehet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Termelő szervezetnél: termelés egysége lehet tonna, m³, m², m, üzemóra, db, ((tonna)/termelés egysége) - Nem termelő/szolgáltató szervezetnél: a szolgáltatás egysége lehet a munkatársi vagy célcsoport létszám (fő), árbevétel (eFt), munkaidő (óra) ((tonna)/szolgáltatás egysége) <p><i>Kérjük, hogy a pályázóra vonatkozó mértékegységet az adatlapban adja meg!</i></p>			<p>projektzárásig (ha a hányados csökken). Új funkció fejlesztésekor nem alkalmazható szempont.</p>
<p>30. Fajlagos csomagolóanyag mennyiség csökkentés [tonna/termelés vagy szolgáltatás egysége]</p>	<p>A fenntarthatósági szempont célja a hulladékok mennyiségének csökkentése. A mutató kiszámításánál az adott évben felhasznált teljes csomagolóanyag mennyiséget (csomagolóanyag mennyiség, tonnában) kell elosztani a megtermelt termék, áru teljes mennyiségével (termelés tonnában). A vetítés alapja az egyes szervezeteknél eltérő lehet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Termelő szervezetnél: termelés egysége lehet tonna, m³, m², m, üzemóra, db, ((tonna)/termelés egysége) 	<p>E szempont figyelembe vételével a pályázó felelősséget vállal a termék további életciklusára vonatkozóan is.</p> <p>Fontos vállalati költség, mert a csomagolóanyag termékdíj kötelező. Ezért e szempont vállalása a pályázónak közvetlen költségmegtakarítást eredményez. A csökkentési lehetőségek esetén érdemes figyelembe venni a vonatkozó jogszabályokat. Bővebb információ: ld. 2. melléklet [7]</p>	<p>Vállalati nyilvántartások, számítások</p>	<p>amennyiben a pályázó csomagolási munkafolyamatot végez, és a pályázat benyújtáskori és adatokkal, számításokkal megalapozott értékének legalább 5%-os csökkentését vállalja. Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés eredményeként</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p>– Nem termelő/szolgáltató szervezetnél: a szolgáltatás egysége lehet a munkatársi vagy célcsoport létszám (fő), árbevétel (eFt), munkaidő (óra) ((tonna)/szolgáltatás egysége)</p> <p><i>Kérjük, hogy a pályázóra vonatkozó mértékegységet az adatlapban adja meg!</i></p>			<p>legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.</p>
<p>31. Megújuló energia arányának növelése a teljes energiafelhasználáson belül [kWh/kWh]</p>	<p>A szempont célja a lehetőségekhez mérten a megújuló energiák használatának növelése, mert a megújuló erőforrások a természetben rövid távon újratermelődnek. A szempont csak sajátfelhasználású rendszereknél választható (ahol nem vagy nem teljes egészben hálózatról vásárolják az energiát). Számítása: megújuló erőforrás felhasználás (kWh) / teljes energia felhasználás (kWh)</p>	<p>Megújuló erőforrásokon alapul pl. termál vizes fűtés, napelemes áramfejlesztés, szolár-termikus áramfejlesztés, hőszivattyúk, hőkollektorok, szélenergia, folyóvízi erőmű, biomassza, árapály erőmű.</p>	<p>Az energiafelhasználásról szóló adatok, számlák</p>	<p>Amennyiben a pályázó a pályázat benyújtáskori és adatokkal, számításokkal megalapozott értékének legalább 5%-os növelését vállalja. Amennyiben a szempont jelenlegi értéke eléri a 15%-ot, akkor a szempont jelenlegi értéke is elfogadható (új funkció fejlesztésekor is ezt a feltételt kell alkalmazni).</p>
<p>32. Kombinált valamint anyag- és energia-takarékos irodatechnikai készülékek beszerzése és alkalmazása [db]</p>	<p>A készülékek (személyi számítógépek, monitorok, nyomtatók, lapolvasók, faxok, másológépek, projektorok) beszerzésekor az energiafogyasztás, berendezés anyagösszetétele, kétoldalas nyomtatás, újrapapír használhatóság, stand-by üzemmód szempontjainak figyelembevétele.</p>	<p>Kombinált (nyomtató-fénymásoló egyben) irodatechnikai készülékek használata, melyek alkalmasak kétoldalas nyomtatásra és használt papír alkalmazására, ATX szabványnak megfelelő számítógépek (stand-by üzemmódra képes, amikor a fogyasztás felére esik.)</p>	<p>A szempontot tartalmazó beszerzési dokumentációk, vagy műszaki leírással igazolható korszerű berendezések számlái, az iroda-technikai gépek e szempontú értékelésének</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja korszerű irodatechnikai eszközök jelenlegi számának növelését, vagy a legalább 75%-os jelenlegi arány esetén annak fenntartását.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
<p>33. Hasznosításra átadott hulladék arányának növelése [t/t]</p>	<p>A termelés, szolgáltatás, közszolgáltatás, vagy rendszeres napi működés során keletkező hulladék más termék alapanyagául szolgálhat, ezzel csökkentve a lerakásra/égetésre kerülő hulladék mennyiségét. Figyelembe vehető a szervezetten különgyűjtött, a hasznosító koordináló szervezetnek átadott és a komposztált hulladék is. Számítása: újrahasznosításra kerülő hulladék mennyisége / a szervezetnél termelt összes hulladék mennyisége</p>	<p>A szervezetnek érdemes vizsgálnia a projekttervezés vagy a tevékenysége során keletkező hulladék összetételét és a hasznosító piac meglétét. Az értékesített hulladék a szervezet számára bevételt jelent, amely javítja a szervezet költség-haszon mutatóit.</p>	<p>dokumentációja Értékesítési számlák, szállítólevelek, SZ-jegyek</p>	<p>Amennyiben a pályázó a benyújtáskori érték legalább 5%-os növelését vállalja (ha a hányados nő). Amennyiben a szempont jelenlegi értéke eléri a 60%-ot, akkor a szempont jelenlegi értéke is elfogadható (új funkció fejlesztésekor is a 60%-os feltételt kell alkalmazni).</p>
<p>34. Másodlagos alapanyag felhasználás arányának növelése a teljes alapanyag felhasználáson belül [t/t]</p>	<p><i>Másodlagos alapanyag:</i> termelés, szolgáltatás, napi működés, fejlesztés (pl. építés) során hulladék alapanyagok használata. Lehet saját termelésből származó vagy más által megtermelt és megvásárolt hulladék. Az irodai, nyomdai papírhasználatot ne itt, hanem a 35. szempontnál értékelje. <i>Összes alapanyag:</i> A termelési/szolgáltatási folyamatban a termékek előállításához közvetlen szükséges, a termékbe kerülő anyagok összessége tonnában kifejezve. Építési beruházások esetében a beruházás kapcsán felhasznált alapanyagok. Számítása: másodlagos alapanyag/ összes alapanyag (t/t)</p>	<p>A tevékenység során keletkező hulladék sok esetben újból felhasználható alapanyagként, amennyiben eleget tesz az összetétellel és felhasználással szemben támasztott követelményeknek. A pályázó nemcsak saját termelésében vagy építés-bontás során keletkező hulladékokat használhat fel, hanem másodnyersanyag-piacon vásárolható alapanyagokat is.</p>	<p>Beszerezési számlák, nyilvántartások</p>	<p>Amennyiben a pályázó a benyújtáskori érték legalább 5%-os növelését vállalja (ha a hányados nő).</p>
<p>35. Újrahasznosított papír használat bevezetése</p>	<p>A munkahelyi papírhasználat folyamatosan nő a fejlett országokban, amelynek előállítása során igen nagy környezeti teher jelentkezik. A szempont</p>	<p>Nem hivatalos dokumentumok nyomtatását már egy oldalon használt papírra tesszük. Papír vásárlásakor előnyben részesítjük</p>	<p>Szállítójegyek, beszerzési dokumentációk, gyűjtőedények</p>	<p>Amennyiben a pályázó papírhasználatában az újrahasznosított papír aránya eléri a</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
és/vagy növelése az irodai és nyomdai munkák során [Igen/nem]	vállalása esetén beszerzésre kerülő termék újrahasznosított rostanyagból (másodnyersanyagból) készül, a fehéritéséhez klórmentes vegyszert alkalmaznak. Számítása: újrahasznosított papírcsomag (500 lapos) [db] / összes felhasznált papírcsomag (500 lapos) [db]	a környezetbarát termékjelekkel ellátottakat, pl. FSC (fenntartható erdőgazdaság). Bővebb információ: 2. melléklet [18]		teljes papírfelhasználás 15%-át, és ez időben nem csökken vagy vállalja ennek elérését.
36. Közúti szállítás intenzitásának csökkentése [km/km]	A szempont célja a szervezet közúti gépjárművei által megtett szállítási távolság csökkentése az összes áruszállításának (közúti, vízi, vasúti stb.) hányadában. Összes szállítási távolság: a szervezet teljes adott évi üzemanyag felhasználása és a járműveinek átlagos fogyasztásából (menetlevél alapján) járművenként számított összegzett érték [km]. Szállítási intenzitás számítása: közúti árutonna km/ összes árutonna km.	Például nagyobb szállítóeszköz használata ritkábban, más termékkel való együttes szállítás, közeli vállalkozásokkal való logisztikai együttműködés, a gépjárművek útiterv-logisztikájának rendszeres megújítása, tömegközlekedési eszközök preferálása, nem közúti szállítási módok (vasút).	Adatokkal megalapozott számítások; menetlevelek, üzemanyagszámlák nyilvántartása	Amennyiben a pályázó a benyújtáskori, adatokkal alátámasztott érték legalább 5%-os, megalapozott csökkentését vállalja. Új funkció fejlesztésekor, ha vállalja, hogy az összes árutonna km-nek legfeljebb a fele történik közúton.
37. Gépkocsi használat csökkentése [db]	A szempont célja, hogy az egyéni szgk. közlekedés rovására a tömegközlekedés részaránya, a gépkocsi park növelése helyett az alternatív megoldások, pl. távérzékelés, távfelügyelet, távmunka, az információ mobilizálásának pazarló módjai helyett az ökohatékony módok is terjedjenek.	A szempont megvalósítható környezettudatos elhatározással, a munkavállalók kompenzálásával (bérlet, egyéb kifizetés) vagy műszaki megoldással pl. távfelügyelettel. A távfelügyelet célja az ipari/mérő stb. állomások távolból történő ellenőrzése és vezérlése és ezzel a gépkocsi használat csökkentése.	Beszerzési, üzembe helyezési, selejtezési, eladási, kivonási dokumentáció	Amennyiben a pályázó szervezetnek a projekt benyújtásakor van gépkocsi állománya, és vállalja gépkocsi állományának csökkentését.

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
38. Élő utcák fejlesztése belterületen, külterületen a közutak/vasutak mentén az előhelyek védelmét és a környezetszennyezés mérséklésének megfelelő erdősávok és cserjék telepítése (ha nem kötelező) [km]	<p><i>Élő utcák fejlesztése belterületen:</i> A szempont célja, hogy a megvalósuló fejlesztések részeként vagy azzal egyidejűleg az intézmények figyelmet fordítsanak az intézmény környezetbarát módon történő megközelíthetőségére. A szempont magába foglalja az intézményhez eljutást szolgáló utak, útszakaszok felülvizsgálatát és fejlesztését a megfelelő mértékű és minőségű gyalogos- és kerékpárforgalom, illetve a tömegközlekedés biztosítása érdekében stb.</p> <p><i>Külterületen a közutak/vasutak mentén az előhelyek védelmét és a környezetszennyezés mérséklésének megfelelő erdősávok és cserjék telepítése</i> Az út/vasút környezetétől való elszigetelésére egyaránt rendelkezésre állnak természetes és mesterséges megoldások. Az előbbi előnye jobb elnyelő képessége és természetesebb módon illeszkednek a környezethez. A szempont esetén a művi és természetes környezet védelmét szolgáló megfelelő erdősávok és cserjék telepítését kell vállalni, ezen védelemmel ellátott útszakasz hosszát km-ben kell megadni.</p>	<p>„Élő utca”: forgalomtól visszahódított sétáló utca. A szempont során figyelmet fordíthatunk a megfelelő méretű, és környezeti minőségű (pl. utcabútorok, forgalomcsillapítás), akadálymentes gyalogos járdák és kerékpárutak kialakítására, a biztonság fokozására, a pihenést szolgáló funkciók fejlesztésére stb. Bővebb információ: 2. melléklet [15], [24]</p> <p>Érdemes figyelembe venni a vonatkozó ajánlásokat, eljárásokat. Fontos a szegélynövényzet faj- és elegyösszetétele. A faji összetételnél tekintettel kell lenni a hely ökológiai tulajdonságaira (nedvesség, kitettség stb.), illetve a kérdéses faj tűrőképességére. Az elegyarányt a legjobb elnyelő képességre kell tervezni. Bővebb információ: 2. melléklet [16]</p>	<p>Az élő utcák kialakíthatóságára vonatkozó vizsgálat vagy terv megléte, végrehajtás dokumentációi. Fásítási terv és végrehajtásának dokumentációi.</p> <p>Építési dokumentáció, engedélyek, számlák</p>	<p>Amennyiben a pályázó a „Kiáltvány az élő utcákért” 10 szempontja közül (részletesen lásd a 2. melléklet [15] hivatkozott dokumentumot) legalább 2 szempont megvalósítását vállalja.</p> <p>Amennyiben a pályázó beruházása esetén önkéntesen vállalja a 2. mellékletben meghatározott ajánlásoknak megfelelő és legalább egyoldali 100%-os fejlesztés megvalósítását a megadott szakaszra.</p>
39. A létesítés, építés ideiglenes helyigényét és hatásterületét minimalizálja [Igen/nem]	<p>A létesítmények maguk, és építésük - még ha rövidebb ideig is -, jelentős mértékben megterhelhetik a környezetet, gyakran súlyos, maradandó károkat okozva. Ezért a fejlesztések tervezése során érdemes</p>	<p>Az épületek helyigényének csökkentése egyszerre gazdaságossági és környezeti fenntarthatósági érdek. Az ideiglenes területfoglalás és anyagszállítási útvonal gondos</p>	<p>Pályázati dokumentáció, amely tartalmazza a szempontot és érvényesülésének részleteit a kivitel</p>	<p>Amennyiben a pályázó a pályázati dokumentációban bemutatja a környezeti terhelések ellen megtett és a</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	helytakarékosagra törekedni, és célszerű végiggondolni az építés, felújítás során alkalmazandó környezetkímélő építéstechnikai folyamatokat, eljárásokat.	tervezése segít az építési munkák (a munkagépek és közlekedési eszközök megnövekedett száma) okozta környezetterhelés (zaj, por, pollen, elhagyott hulladék stb.) lehető legteljesebb megelőzésében. Fontos az igénybe vett munkaterület korlátozása és szükséges az igénybe vett munkaterület megfelelő helyreállítása. Bővebb információ: 2. melléklet [14]	tervezésében; építési napló, esetleges lakossági panaszok kezelése.	kivitelezés idejére tervezett intézkedéseket. A pályázat benyújtáskori és záráskori értékénél is igen -nel kell válaszolni.
40. A létrejövő létesítmény környezetében a forgalomnövekedést okozó útvonalakon terheléscsillapító intézkedések történnek [Igen/nem]	A létesítmény környezetében és a létesítmény miatt az építkezés, fejlesztés utáni időszakban forgalomnövekedés várható. A közúti közlekedés útvonalain fontos szempont, hogy a pályázó vállaljon felelősséget az esetleges károkozásért és azok csökkentésének/elkerülésének költségét építse be projektjébe.	A fejlesztés eredménye miatt növekvő forgalmú útvonalakon zaj- és rezgéscsillapító intézkedések megtétele lehet szükséges. E hatások felmérését és a megteendő intézkedések lehetőségeit érdemes már a projektterv időszakában figyelembe venni. Bővebb információ: 2. melléklet [23]	A pályázati dokumentációban és a kiviteli tervekben a szempont érvényesítésének igazolása	Amennyiben a pályázó vállalja és dokumentumokkal igazolja a terheléscsillapító intézkedések megtételét.
41. Felhasznált veszélyes anyag mennyiség csökkentése, helyettesítés nem veszélyes, kevésbé veszélyes anyagokra [kg]	Az EU 6. Környezetvédelmi Akciótervben bevezetett helyettesítés elvének megfelelően az alacsonyabb veszélyfokozatú, vagy környezetbarát anyagok felé történő elmozdulás a cél. Veszélyes anyagok, készítmények beszerzését megelőzően figyelembe kell venni a vonatkozó rendeletekben és mellékleteiben (pl. 220/2004.(VII.21.) Korm. r., 41/2000. (XII. 20.) EüM-KöM e. r.) felsorolt veszélyes anyagokra vonatkozó korlátozásokat.	Toxikus anyagok környezetbe való kibocsátásának elkerülése elsődleges. A veszélyes anyagokkal (készítményekkel) történő tevékenység megkezdése előtt az azonos célra alkalmas veszélyes anyagok közül - lehetőség szerint - a kevésbé veszélyes anyagot kell kiválasztani. A szervezet ehhez szakmai szervezettől (OKK-tól) segítséget kérhet. A kiválasztás	Vállalati, szervezeti nyilvántartások	Amennyiben a pályázó veszélyes anyagot jelenleg felhasznál, és vállalja a veszélyes anyag mennyiség benyújtáskori értékének csökkentését, feltéve, ha a csökkenés mértéke legalább 5%. Új funkció fejlesztésekor igazolni

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
		indokolására kockázat-becslést, költség-haszon elemzést célszerű végezni.		kell, hogy fejlesztés eredményeként legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.
42. <i>Ártalmatlanításra kerülő hulladék arányának csökkentése</i> [t/t]	A szempont célja a hulladék keletkezés csökkentése, illetve a keletkező hulladékok hasznosítása. A termelési folyamatba nem visszavezethető hulladékokat ártalmatlanítani kell. Az ártalmatlanítás lerakással, égetéssel, különleges kémiai-fizikai eljárással vagy tartós tárolással történik. A hulladék nyilvántartások év végi összesítéséből meghatározható a veszélyes és nem veszélyes hulladékok esetében a hasznosításra átadott és az ártalmatlanításra átadott hulladékok mennyisége. Számítás: ártalmatlanításra (lerakásra, égetésre) kerülő hulladék / összes hulladék mennyisége (t/t)	A szervezet működése minél kevesebb hulladékkal járjon, illetve ahol elkerülhetetlenül hulladék keletkezik, az lehetőség szerint újrahasznosításra kerüljön. A mégis keletkező hulladék egy további része lehet olyan értékes anyag, aminek kiválogatása csökkenti a lerakásra vagy égetésre kerülő hulladék mennyiségét.	Hulladék nyilvántartások, szállítólevelek, SZ-jegyek, belső anyagforgalmakat leíró és ellenőrző dokumentumok.	Amennyiben a pályázó vállalja az ártalmatlanításra kerülő hulladék mennyiségének csökkentését a benyújtáskori érték legalább 80%-ára. Amennyiben a projekt végén nem (és esetleg jelenleg sem) keletkezik semmilyen hulladék, illetve nem keletkezik újrahasznosítható hulladék, a szempont akkor is elfogadható.
43. Összes keletkezett hulladék mennyiségének csökkentése [t]	A hulladékkeletkezés megelőzése a legmagasabb rangú környezeti célkitűzés a hulladékhierarchiában. A szempont célja, hogy a pályázó fordítson figyelmet a hulladékok keletkezésének megelőzésére. A fejlesztést végrehajtó szervezet egyéves működése során keletkező szilárd, és hasznosítónak vagy ártalmatlanítónak (akár szállítón keresztül) átadott, azaz a szervezet területét elhagyó szilárd hulladék mennyiségét kell megadni a pályázat	Hulladék keletkezését gondos beszerzésekkel és folyamattervezéssel kell elsősorban megelőzni. Ahol lehet, rendszeren (szervezeten) belüli anyaghasznosítási lehetőségeket kell keresni. A folyamattervezéshez kapcsolódó, hulladékszegénységet (is) célul kitűző anyagforgalmi, teljesítményértékelési, beszerzési tervek segítenek a napi működésben.	Vállalati, szervezeti hulladék nyilvántartások, vagy szállítólevelek és számlák	Amennyiben a pályázó a mutató benyújtáskori értékének legalább 20%-os csökkentését vállalja, vagy amennyiben a projekt végén nem (és esetleg jelenleg sem) keletkezik semmilyen hulladék, a szempont elfogadható. Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	benyújtását megelőző évre, valamint a projektzárás évére. Nem szabad beszámítani az egyszerű kapacitáscsökkentéssel, teljesítménycsökkentésből származó hulladékcsökkentést.	Figyelem: a 33. + 42. sorok számlálóinak összege általában megfelel a 43. sor kiindulási értékének, illetve a 43. sor a 33. és a 42. sor nevezőjét adja.		eredménye-ként legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.
44. Veszélyes hulladék arányának csökkentése a keletkezett összes hulladék mennyiségének arányában [t/t]	Veszélyes hulladéknak minősülő hulladékok listáját a 16/2001.(XII.18.) KöM rendelet tartalmazza. A hulladék tömegének meghatározása szervezeten belül gyakran becsült (térfogat*lemért térfogategység tömeg), vagy szállítói visszaigazolások valós adatokon alapul (SZ-jegy, szállítólevél). Számítása: veszélyes hulladék mennyisége/összes hulladék (t/t)	A hulladékok megfelelő vállalati, szervezeti nyilvántartása biztosítja a veszélyes és nem veszélyes hulladékok adatainak rendelkezésre állását. A veszélyes hulladékot elkerülni vagy csökkenteni kívánó pályázó technológiakorszerűsítéssel, új termékek keresésével, vagy szakértői segítségre építve azonosíthatja lehetőségeit. A BAT kivételével (ld. 9. szempont) szinte minden esetben egyedi megoldások születnek.	164/2003. (X. 18.) Kormányrendeletnek megfelelő vállalati nyilvántartások	Amennyiben a pályázónál keletkezik veszélyes hulladék, és vállalja a mutató benyújtáskori értékének legalább 10%-os csökkentését. Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés eredményeként legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.
45. Üvegházhatású anyagok kibocsátásának csökkentése (CO ₂ e) [t]	A légszennyező anyagok közül kiemelten fontos a globális felmelegedést fokozó gázok, elsősorban a szén-dioxid (CO ₂) kibocsátás csökkentése. A kibocsátás mértéke kötelezően megadandó indikátora az ÚMFT-nek, míg horizontális értékelési szempontként csak akkor választható, ha a pályázó saját tüzelőberendezéssel rendelkezik (amely lehet saját célú, de akár szolgáltató is), és csökkentést vállal. Számítása: Legalább három forrást figyelembe kell venni: (egy év alatt fogyasztott) fűtőanyag + üzemanyag + villamos áram; azaz intézményépület	A CO ₂ kibocsátás csökkentés elsősorban energia-megtakarítás révén vagy a -felhasználás hatékonyságának növelésével érhető el. Az üzemanyagok szénintenzitására a forgalmazó pontos adatait, vagy a következő átlagos adatokat lehet használni: Benzin: 0,639 kg/l Diesel: 0,731 kg/l Szén: 0,746 kg/kg Földgáz: 56,1kg/GJ Bővebb információ: 2.	Követelmény a meglévő jogszabályok alapján ismert számítási szabályok vagy megadott becslési módszer szerinti és évente megismételt kibocsátás számítás/becslés.	Amennyiben a pályázó a pályázat benyújtáskori értékének legalább 10%-os csökkentését vállalja. Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés eredményeként legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	<p>fűtése + (legalább a saját tulajdonú) járművek közlekedése + elektromos berendezések használata. Számítás a vonatkozó jogszabály alapján, vagy becslés, pl. a következők szerint: {fogyasztott áram (kWh) x 0,41kg/kWh} + {fogyasztott üzemanyag (liter) x A x 3,664}, ahol A = az üzemanyag szénintenzitása 1 liter üzemanyagban. Más becslés is elfogadható, a becslés módszerét meg kell adni a pályázatban.</p>	<p>melléklet [21]</p>		
<p>46. Fajlagos szennyvíz-kibocsátás csökkentése [m3/ termelés vagy szolgáltatás egysége]</p>	<p>Az összes szennyvíz mennyiség alatt a technológiai és a kommunális szennyvíz is értendő. A vetítés alapja az egyes szervezeteknél eltérő lehet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Termelő szervezetnél: termelés egysége lehet tonna, m3, m2, m, üzemóra, db, ((m3)/termelés egysége) - Nem termelő/szolgáltató szervezetnél: a szolgáltatás egysége lehet a munkatársi vagy célcsoport létszám (fő), árbevétel (eFt), munkaidő (óra) ((m3)/szolgáltatás egysége) <p>Számítása: Összes szennyvíz (m3) / termelés vagy szolgáltatás egysége <i>Kérjük, hogy a pályázóra vonatkozó mértékegységet az adatlapban adja meg!</i></p>	<p>A keletkező szennyvíz mennyiségét például víztisztító technológia alkalmazásával és a helyben tisztított víz termelési folyamatba visszaforgatásával lehet csökkenteni. Csökkenhet a keletkező szennyvíz mennyisége technológia korszerűsítéssel, segéd- és adalékanyag racionalizálással, tudatos munkavállalói takarékossgal, gondos folyamattervezéssel stb. Szennyvízkezelést célzó fejlesztéseknél a szempontot nem horizontálisan értékelik.</p>	<p>Szolgáltatói számlák, nyilvántartások</p>	<p>Amennyiben a pályázónál van szennyvízkibocsátás, és vállalja a mutató benyújtáskori értékének csökkentését legalább 5%-kal. Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés eredményeként legalább ennyivel jobb az adott ágazatban használatos megoldásoknál.</p>
<p>47. Szennyvizek szennyezőanyag (nehézfémek, veszélyes</p>	<p>A szennyvizek előbb-utóbb, tisztítva vagy tisztítatlanul a befogadó víztestbe (felszín alatti vagy felszíni vízbe) jutnak. Az erősen és/vagy veszélyes</p>	<p>A szerves anyagok és tápanyagok a szennyvizek öntisztulásának és tisztításának folyamatát lassítják azáltal, hogy egyrészt szennyező</p>	<p>Átadott szennyvíz vagy telephelyet elhagyó tisztított szennyvíz mérési jegyzőkönyvei,</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
anyagok, szerves anyagok és tápanyag) tartalmának csökkentése [kg]	összetevőkkel terhelt szennyvizek nagyobb környezeti és gazdasági kockázatot jelentenek (akár mert tisztítatlanul jutnak a környezetbe, akár mert veszélyesebb és több az ártalmatlanítandó szennyvíziszap, akár mert mindezek közvetve és közvetlenül növelik a vízdíjat és csökkentik a megfelelő minőségű vizek mennyiségét). A szempont értékelésekor a pályázó szervezet területét elhagyó (átadott vagy befogadóba engedett) szennyvíz, tisztított szennyvíz szennyezőanyag tartalmában elért csökkenést lehet figyelembe venni. Szennyvízkezelést célzó fejlesztéseknél a szempontot nem horizontálisan értékelik.	mikroorganizmusok számára teremtenek kedvező feltételeket, másrészt növelik a tisztulás oxigénigényét. Pályázói telephelyi előtisztítás, tisztítás esetében homokot, kavicsot, biomassza-faszént vagy aktív szén lehet alkalmazni a szennyezőanyag eltávolítás gyorsítására, vagy növelni lehet a tisztítómedencékben töltött időt.	számítások.	csökkentését. Új funkció fejlesztésekor igazolni kell, hogy fejlesztés eredménye jobb, mint az adott ágazatban használatos megoldásoké.
48. Rendszeres környezet-egészségügyi kockázat értékelések készítése vagy gyakoriságának növelése [db]	Valamennyi szervezet, de elsősorban azok, amelyek szennyező anyagokat bocsátanak ki a környezetükbe, károsíthatják dolgozóik és a szomszédságukban élő emberek egészségét. A pályázó feladata, hogy eljárást dolgozzon ki és alkalmazzon a környezetszennyezési kockázatok egészségügyi hatásainak elemzésére és minimalizálására. A pályázó e szempont választásával vállalja, hogy önkéntesen elkészíti az értékelést és évente legalább egyszer vagy többször aktualizálja.	A környezet-egészségügyi kockázat értékelésnek nincsenek előírt formai és tartalmi követelményei. A kockázat értékelésnek általánosságban az alábbi elemeket kell tartalmaznia: - veszélyazonosítás, - kibocsátások előfordulási gyakoriságának meghatározása, - következményértékelés, terjedési és hatásmodellek alkalmazásával, - kockázati mérőszámok előállítása és elfogadható kockázat megállapítása.	Aktualizált környezet-egészségügyi kockázat értékelés megléte (cégvezetés által elfogadott dokumentum)	Amennyiben az erre nem kötelezett pályázó legalább évente 1 kockázatértékelést végeztet, az erre kötelezett a kötelezésnél többet készít, illetve a pályázat benyújtásakor is meglévő önkéntes teljesítmény esetén ennek gyakorisága nem csökken.
49. Egészséges, helyi- vagy bio-élelmiszerek	Az üzemi étterem alapanyag-beszerzésekor tartósítószer mentes, természetes színezéket tartalmazó,	A beszerzés nagy részben helyi piacról történik, friss zöldségek, gyümölcsök és hús megvételével.	Szállítólevél, számla a helyi őstermelőtől, helyi termelőtől vagy	Amennyiben a pályázó szervezeti étkeztetésében az

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
<p>alkalmazása az étkeztetésben [Igen/nem]</p>	<p>természetes összetevőkből álló élelmiszereket választ. Az elkészítés során vitamin megőrző technikát alkalmaz stb.</p>	<p>Az intézményi étkeztetés esetében szükséges ellenőrizni az étkeztetést biztosító szervezet alapanyag beszerzését, igazoló dokumentumait.</p>	<p>biotermelőtől, biotermelői (termék tanúsítási) igazolás</p>	<p>élelmiszerek legalább 15%-a egészséges, helyi eredetű vagy bio élelmiszer vagy vállalja ennek elérését.</p>
<p>50. Béren kívüli (közérzetjavító) rekreációs, egészségügyi juttatások mértékének növelése [eFt/fő]</p>	<p>A szociális és béren kívüli juttatások pozitív hatással vannak a munkahelyi légkörre, a dolgozók egészségére, növelik a munkáltató iránti elkötelezettséget, kihatással vannak a munkavégzésre és a termelési eredményekre. A juttatások fajtáit és azok igénybevételenek szabályait minden munkavállaló számára elérhető módon rögzíteni kell pl. kollektív szerződés, belső szabályzat, szervezeti és működési szabályzat formájában. A szempont vállalásakor az egy főre jutó átlagos béren kívüli juttatások vállalt mértékét kell megadni.</p>	<p>A béren kívüli juttatásokra az aktuális adószabályok adókedvezményt biztosítanak. Emellett fontos „jövedelempolitikai eszköz” is, az ösztönzés fontos eszköze (ügyeljünk arra, hogy sose egyénileg történjen, illetve a juttatásokból ne zárjunk ki senkit). Biztosítsuk minden munkavállalónak az egészségfejlesztés lehetőségét!</p>	<p>A béren kívüli juttatások fajtáit és azok igénybevételenek szabályait tartalmazó, a dolgozók számára nyilvános dokumentum, és az e célra felhasznált összeg nyilvántartása</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja a mutató pályázat benyújtáskori értékének növelését legalább 10%-kal.</p>
<p>51. Egészségmegőrző munkahelyi feltételek javítása érdekében a jogszabályi előírásokon felül munkaegészségügyi és -biztonsági tárgyi eszköz beszerzés [eFt/fő]</p>	<p>A pályázó vállalja, hogy felméri a dolgozók munkakörülményeit és gondoskodik a dolgozók egészséges, magas komfortérzetet biztosító munkakörülményeiről, munkabiztonságáról és munkaegészségügyéről. Ennek érdekében tett eszközberuházás, fejlesztés. <i>Költségekbe beleértendő:</i> világítási, ergonómiai, beltéri levegőminőség javító, egészségmegőrző munkagépek, eszközök beszerzésének költsége stb.</p>	<p>A pályázónak a jogszabályoknak megfelelően (1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről) munkahelyi kockázatértékelést kell készítenie, amely során érdemes a biztonságos munkavégzés érdekében intézkedéseket azonosítani, és felmérést végezni a dolgozók körében. A szükséges fejlesztésekre ütemtervet készíteni. Irodai munkahelyek esetében érdemes a Zöld Iroda program ellenőrző listáját alapul</p>	<p>Számlák, munkahelyi kockázatértékelés és intézkedési terv, pénzügyi kimutatások a jogszabályi előírásokon felül tett munkavédelmi intézkedésekről</p>	<p>Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének növelését legalább 20%-kal, 0 kiindulási érték esetén legalább évente 10000Ft/fő értékkel.</p>

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
		venni. Bővebb információ: 2. melléklet [28]		
52. Tömegközlekedést használó (támogatott) munkavállalók számának növelése a helyi munkavállalók arányának szintentartásával [fő]	A szempont célja a légszennyezés, a forgalmi zsúfoltság és az utak túlterhelésének csökkentése érdekében a tömegközlekedés használatára ösztönzés. Számítása: Azon munkavállalók, vagy (ESza projekteknél) végső kedvezményezettek száma, akiknek a szervezet kedvezményes tömegközlekedést biztosít.	Például bérlet támogatásban részesülő dolgozók és/vagy a szervezet által a dolgozók szállítására fogadott magán buszjáratok által szállított dolgozók.	Nyilvántartás a helyi (kistérségi) és a tömegközlekedésben támogatott munkavállalókról, vagy a programokban résztvevő és tömegközlekedésében támogatott végső kedvezményezettekről	Amennyiben a pályázó vállalja a támogatott munkavállalók számának növelését úgy, hogy a helyi munkavállalók aránya emiatt nem csökken.
53. Többlétszolgáltatások, kedvezmények nyújtása a helyi lakosságnak [Igen/nem]	A fejlesztéssel olyan szolgáltatások jönnek létre, melyek eddig nem, vagy nem ezen a színvonalon álltak a helyi lakosság rendelkezésére; illetve a fejlesztéskor felhasznált környezeti, természeti erőforrások kisajátítását vagy a növekvő környezetterhelést a pályázó – a helyi lakossággal egyeztetve és általuk elfogadott mértékben - kompenzálja.	A szociálisan érzékeny fejlesztés hasznából közvetve, vagy közvetlenül a helyi lakosság is részesedik. Például a térség lakói számára kedvezményesen hozzáférhető környezet-védelmi közszolgáltatások: díjkedvezmények vagy hozzáférés-kedvezmények; képzési lehetőségek, speciális programok a helyiek (legfeljebb kistérségiek) számára.	Többlétszolgáltatásokat, kedvezményeket biztosító egyeztetések jegyzőkönyvei, dokumentumok, szerződések	Amennyiben a pályázó vállalja a fejlesztéssel közvetlenül kapcsolódóan többlétszolgáltatás nyújtását, vagy ilyeneket már a pályázat benyújtásakor is nyújt, és ennek szintjét fenntartja.
54. A kistérségben élő foglalkoztatott ágának növelése [fő/fő]	A fenntartható társadalom fontos eleme a helyi munkaerő foglalkoztatása, a helyi igények kielégítése. A szempont számítása: A pályázó szervezet kistérségében állandó lakhellyel rendelkező és a pályázó szervezettel munkaviszonyban lévő emberek aránya a teljes munkavállalói létszámhoz viszonyítva.	A pályázó szervezet munkavállalóinak kiválasztásánál előnyben részesíti a helyi munkaerőt a távolabbi régiók munkavállalóival szemben, arányuk növelésére törekszik. A helyi munkaerő közlekedési igénye kisebb, ami kedvezően hat a környezetre. A közeli	Munkaügyi nyilvántartások	Amennyiben a pályázó vállalja a mutató pályázat benyújtáskori értékének 10%-os növelését, vagy a legalább 30%-os szint elérése után annak fenntartását (új funkciók fejlesztésekor

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
		munkahely segít megtartani a helyi lakosságot, és jelentős szerepet tölt be a helyi közösség fenntartásában is.		is ez a feltétel érvényes).
55. Az átlagos fizetés növelése a minimálbérhez viszonyítva [eFt]	Az életminőség javításában kiemelt szerepe van a munkabéreknek. A fenntartható társadalomban a szervezet által megtermelt jövedelem igazságosabb elosztása valósul meg. A szempont az élet minőségének javítása iránti elkötelezettséget méri. Csak cég vagy vállalkozó esetében lehet a szempontot értékelni. A szempont számítása: A szervezetnél állandó munkaviszonyban lévő beosztott munkatársak bruttó átlagkeresete és a mindenkor minimálbér közötti eltérést kell megadni (az átlag jogszabály szerint nem lehet kisebb a minimálbérnél).	A szempont választhatósága jelentős mértékben függ a szervezet jövedelmezőségétől, a fennálló adórendszertől, inflációtól stb. A mutató ugyanakkor jelzi, hogy a reálbérek miként alakulnak a szervezet életében.	Bérlapok, munkaügyi nyilvántartások	Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének növelését legalább 20%-kal.
56. Önkéntes gondnokság: működési területen a kulturált, tiszta környezet fenntartásának segítése [m2]	A szempont vállalása esetén az önkéntesen ellátott (gondozott), vagy a kötelezően ellátott de a kötelező mértéken felül gondozott terület nagyságát kell megadni. Működési területnek legfeljebb a projekt hatásterületébe legalább félig beletartozó kiserégiók érthetők.	Az önkormányzat / intézmény / szervezet működési területén önkéntes környezet fenntartási tevékenységet végez pl. elhagyott szemét rendszeres gyűjtése, közterület gondozás, környezettudatos útkarbantartás, szemétszedés, parlagrafü mentesítés, virágültetés stb.	Az ellátott tevékenységeket tervező és igazoló dokumentumok, számlák	Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének növelését, vagy ha ez eléri vagy meghaladja a 1000m ² -t, ezen tevékenység fenntartását.
57. Helyben (max. kistérségi szinten) rendelkezésre álló energia használata [kWh/kWh]	A szempont célja, hogy a helyi erőforrások elsősorban a helyi érdeket szolgálják, így a villamos energia szükséglet kielégítése a lehetőségekhez mérten helyi erőforrásból történjen. Helyinek tekinthető az egy statisztikai kistérségben megtermelt és felhasznált energia.	Például a helyi termelésű és megújuló energiaforrásból (pl. biomassza, napelem) származó, vagy közeli termelési helyről való vételt (mind megújuló, mind nem megújuló forrásból).	Vállalati nyilvántartások, szolgáltatói energia számlák	Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének a: fenntartását, ha az már ekkor eléri a 30%-ot, vagy b: növelését legalább 10%-kal a

Fenntarthatóság i szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
	A szempont csak saját felhasználású rendszereknél választható (aki nem vagy nem teljes egészben hálózatról vásárol energiát). Számítása: helyi erőforrás felhasználás/ összes erőforrás felhasználás			projektzárásig.
58. A társadalmi bizalom szintjének növekedését szolgáló megoldások száma [db]	Az adott szervezettel kapcsolatos társadalmi bizalom erősíthető, ha a szervezet a társadalom számára biztosítja az átláthatóságot a „tisztaság” működésével kapcsolatban, és elkötelezettségét saját társadalmi és természeti környezete iránt. A szempont vállalásakor a pályázó valamely választott megoldás(ok) megvalósítása és fenntartása iránt kötelezi el magát. A szempont vállalásakor a megoldások számát kell megadni.	A társadalmi bizalmat erősítő megoldások lehetnek: pl. nyílt nap, kollektív szerződés, üvegzebe, panaszkezelés, korrupcióellenes intézkedések stb.	A társadalmi bizalom erősítését szolgáló megoldások dokumentációja, az ezekkel kapcsolatos információk nyilvánosságának és elérhetőségének igazolása	Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének növelését. A szempont elfogadásához legalább 1 megoldás vállalása szükséges.
59. Környezeti szponzorálások [eFt]	A pályázó részéről felajánlott olyan pénzügyi támogatás, amely a fenntarthatóság tanulását vagy a környezetvédelmet hatékonyan segítő tevékenységre, célra fordítódik a szervezeten kívül. Csak árbevétellel rendelkező szervezetek esetében alkalmazható.	Pénzügyi támogatások például rendezvényekre, akciókra, diákversenyekre, vagy nem címkézett módon helyi vagy környezetvédő civil szervezeteknek stb.	Számviteli nyilvántartás az éves árbevételről és a szponzorálásokról, feljegyzések, nyilatkozatok, jegyzékek, egyéb dokumentáció	Amennyiben a pályázó legalább éves árbevételének 0,5%-át meghaladó összeget fordít e célra vagy vállalja ennek elérését.
60. Partnerei vagy társadalmi környezete számára szervezett környezettudatos vagy fenntarthatóság tanulásával	A pályázó vállalja, hogy szervezete profiljához illeszkedően vagy egyéb területen a társadalom számára környezettudatos vagy fenntarthatóság tanulásával kapcsolatos akciókat, képzést, eseményeket, programot szervez. A szempont vállalásakor az évente vállalt akciók, események számát kell	Környezettudatos vagy fenntarthatóság tanulásával kapcsolatos akció lehet pl. veszélyes hulladékgyűjtés, egészséges lakókörnyezet ünnep, ingyenes vagy kedvezményes mérések, nyílt nap környezeti tartalommal stb.	Meghívók, helyi újság felhívásai, egyéb dokumentumok (pl. fotók, cikkek), számlák	Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének növelését. A szempont elfogadásához legalább évente 1 megoldás vállalása szükséges.

Fenntarthatósági szempont ⁴	A szempont értelmezése	Javaslatok a szempont bevezetéséhez	Igazoló dokumentumok (ellenőrzéseken vizsgálhatók)	Pontszerzés feltétele
kapcsolatos akciók, események száma [db]	megadni.			

IV. RÉSZ: A PROJEKTJAVASLAT ÉRTÉKELÉSÉNEK MENETE

A projektjavaslat értékelésének első lépéseként a pályázat értékelő azt vizsgálja, hogy a pályázó megadta-e a jogosultsági kritériumként meghatározott fenntarthatósági indikátorokat. Második lépésként azt vizsgálják, hogy a pályázó legalább 1 pontnak megfelelő vállalást tett (minimum vállalás) a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében.

Az egyes fenntarthatósági szempontok teljesítésének vállalása esetén a pályázó 0,3 vagy 0,5 pontot kaphat a fenntarthatósági szempont súlyától függően (az adható részpontszámokat ld. III. rész táblázat). Ezeket konstrukciófüggően, a lehetséges kedvezményezettek és a támogatható tevékenységek ismeretében, valamint a szakmai álláspont figyelembe vételével konstrukciónként határozta meg a pályázat kiírója. Az egyes fenntarthatósági szempontokra adható pontszám tehát konstrukciótól függ, azokat ezen útmutató III. része tartalmazza. A fenntarthatósági vállalás akkor fogadható be és arra pont abban az esetekben adható, ha a vonatkozó szempontra a táblázatban meghatározott feltétel teljesül. Mivel minden konstrukció esetében ötnél jóval több az összes szempont részpontszámainak összege, minden pályázónak lehetősége van a maximálisan érvényesíthető 5 pont elérésére, tehát nem szükséges minden fenntarthatósági szempontot indokolatlanul, kényszeredetten vagy megalapozatlanul belemagyaráznia projektjébe.

A pályázónak minimum vállalásként legalább 1 pontot el kell érnie ahhoz, hogy a pályázat értékelő, majd a Bíráló Bizottság a projektjavaslatot támogatásra javasolhassa (belső küszöb):

- legalább 0,5 pontot a *I. Környezettudatos menedzsment és tervezés* fenntarthatósági kategóriában meghatározott fenntarthatósági szempontok vállalásával kell elérnie,
- a további 0,5 pontot pedig a *II. Fenntartható fejlődést szolgáló megvalósítás és fenntartás* kategóriában meghatározott fenntarthatósági szempontok vállalásával.

A pályázó egész projektjavaslatára legfeljebb 100, ebből a fenntartható fejlődés érvényesítésére összesen legfeljebb 5 pontot, fenntarthatósági kategóriánként 2,5-2,5 pontot kaphat. Ha a pályázó ennél több pont értékben tesz többletvállalást, azt a projektjavaslat értékelése során más módon ismerik el (pl. két azonos pontszámú projektjavaslat esetében előnyben részesül), és a program értékelése során (pl. legjobb fenntarthatósági gyakorlatként) kiemelik és további, például kommunikációs segítséget kap⁵.

A pontozás menete:

⁵ Lásd ÚMFT 6.2.3. Horizontális elvek érvényesülése fejezet.

- Az értékelő ellenőrzi az adott fenntarthatósági kategóriában a pályázó által megadott fenntarthatósági szempont jelenlegi helyzetre vonatkozó és a projekt zárásakor vállalt érték megadásának és vállalásának megfelelőségét.
- Megállapítja a két fenntarthatósági kategóriában elért pontszámot.
- Megállapítja, hogy a projektjavaslat átlépi-e a két fenntarthatósági kategóriában egyenként a 0,5 pontos belső küszöböt (összesen 1,0 pontot). Amennyiben a pályázó által vállalt, és a fentiek szerint elfogadható fenntarthatósági szempontok értéke kategóriánként nem éri el a 0,5 pontot (azaz pl. bármelyik kategóriában 0,4 pont elérése esetén, a másik kategóriától függetlenül), az értékelőlapon 0 pontot kell feltüntetni. A szöveges értékelésben a részpontszámok tényleges összegét jelezni kell.
- A részpontszámok összegzésével kategóriánként megállapítja az elért összpontszámot.
- A részpontszámok összegéből legfeljebb 5,0 pontot az értékelőlapon megad. A szöveges értékelésben jelzi a részpontszámok kategóriánkénti tényleges összegét.

1. MELLÉKLET:

FOGALOMMAGYARÁZAT

Fenntarthatósági kategória: A szervezet tevékenységének egyes életciklusaihoz kapcsolódó azon területek, amelyekben a pályázónak a fenntarthatóság feltételeinek biztosítását vizsgálnia szükséges.

Fenntarthatósági szempont: Az egyes fenntarthatósági kategóriákban meghatározott azon szempontok, amelyekre vonatkozóan a pályázó vállalást tehet. A fenntarthatósági szempontban vállaltak (fenntarthatósági teljesítmény) hozzájárulnak a szervezet fenntartható fejlődéshez való hozzájárulásához.

Igazoló dokumentumok: Azon dokumentumok összessége, amelyek alapján az ellenőrzések során vizsgálható a vállalt fenntarthatósági szempontok tényleges megvalósulása. Részletesen lásd az egyes fenntarthatósági szempontok teljesítéséhez szükséges igazoló dokumentumokat a III. Rész: Fenntarthatósági szempontok c. fejezetben.

Projekt megvalósító szervezet: Általánosságban a fenntarthatósági indikátorokat és szempontokat a fejlesztést megvalósító szervezetre vonatkozóan kell megadni. (Az egyes eltéréseket a III. részben külön jelöljük.) Ez alapesetben azonos a Pályázó szervezettel (kedvezményezettel, projektgazdával), de bizonyos esetekben attól eltérő is lehet. Mivel a fenntarthatósági szempontok célja, hogy a projekt megvalósulás helyén, a fejlesztéssel érintett szervezeti egységnél javuljon a fenntarthatóság érvényesítése, ezért a szempontokat arra vonatkozóan kell megadni. Így:

- Önkormányzati fenntartású intézmények esetén a projekt által érintett fenntartott intézményre pl. iskola, óvoda, egészségügyi intézmény stb. kell a fenntarthatósági szempontokat megadni.
- Gazdálkodó, közszolgáltató vagy társadalmi szervezet esetében amennyiben több egymástól nagyrészt független irányítással működő, és térben vagy funkcionálisan jól elkülönülő telephellyel rendelkezik, és a fejlesztés csak meghatározott számú telephelyet érint, akkor a fenntarthatósági szempont(ka)t az érintett telephely(ek)re kell megadni. Több telephely esetén összesített adatokat kell feltüntetni (egy adatlapot kell kitölteni).
- Amennyiben több szervezet együttesen pályázik és a fejlesztés valamennyi szervezetet érinti pl. több önkormányzatot érintő útfejlesztés és nincs önálló e célra létrehozott intézmény, összesített adatokat kell feltüntetni (pályázatonként csak egy adatlapot kell kitölteni). Például társulást alkotó önkormányzatok hivatalainak összességére, vagy közülük azon

önkormányzatok hivatalainak összességére, amelyek a fejlesztés eredményéből közvetlenül részesülnek.

Projektjavaslat benyújtásakor érvényes érték: A vállalt fenntarthatósági szempont értékét a megadott mértékegységben a projektjavaslat benyújtást megelőző teljes lezárt évre kell megadni.

Projektzárásakor várható érték: A vállalt fenntarthatósági szempont várható értékét a megadott mértékegységben a projektzárás évére vonatkozó teljes lezárt évre kell megadni. (A vállalt fenntarthatósági szempont teljesítését tehát nem a projekt zárás időpontjáig, hanem a projektzárás évének végéig kell vállalnia. A projektzárásakor vállalt és elért értéket a projekt fenntartás évét megelőző teljes lezárt évig – legalább az évek átlagában - fent kell tartani (általában a projekt lezárását követő 5. év, KKV-k esetében 3. év)

Példa: a projekt 2007. februárban kezdődik 2009. júliusában fejeződik be, a projekt eredmények fenntartásának határideje 2014. július. A projekt fenntartás ideje 5 év.

Példa a többletvállalásra:

PÉLDA I.				
A fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztáson részt vett munkavállalók aránya				
		rész- vevők	össz- létszá m	arán y
Mértékegység (fő/év)	év	fő	fő	%
Projektjavaslat benyújtásakor érvényes érték	2006	2	40	5 %
Projektjavaslat benyújtásának időpontja	2007 február	1	40	-
Projektzárásakor várható érték (vállalt)	2009	12	48	25 %
Projektjavaslat benyújtásának éve	2007	5	42	11,9 %
	2008	6	44	13,6 %
Projekt zárás időpontja	2009. július	8	46	-
Projektzárásakor várható érték (tényleges)	2009	11	44	25 %
	2010	9	45	20 %
	2011	12	48	25 %
	2012	15	50	30 %
Projekt fenntartás végét megelőző év	2013	12	48	25 %
Átlag	2009-2013	11,8	47	25,1 %
Projekt fenntartás vége	2014. július	6	48	-

Példa a szintentartás vállalásra:

PÉLDA II.				
A fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztáson részt vett munkavállalók aránya				
		rész- vevők	össz- létszá m	arán y
Mértékegység (fő/év)	év	fő	fő	%
Projektjavaslat benyújtásakor érvényes érték	2006	10	40	25 %
Projektjavaslat benyújtásának időpontja	2007 február	1	40	-
Projektzáráskor várható érték (vállalt)	2009	12	48	25 %
Projektjavaslat benyújtásának éve	2007	14	42	30 %
	2008	10	40	25 %
Projekt zárás időpontja	2009. július	8	46	-
Projektzáráskor várható érték (tényleges)	2009	11	44	25 %
	2010	9	45	20 %
	2011	12	48	25 %
	2012	15	50	30 %
Projekt fenntartás végét megelőző év	2013	12	48	25 %
Átlag	2009-2013	11,8	47	25,1 %
Projekt fenntartás vége	2014. július	6	48	-

2. MELLÉKLET:

HASZNOS INFORMÁCIÓFORRÁSOK

Hivatkozott információforrások

- [1] AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 761/2001/EK RENDELETE (2001. március 19.) a szervezeteknek a közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerben (EMAS) való önkéntes részvételének lehetővé tételéről
- Követendő legjobb példák:
<http://www.emasnetwork.org/hu/projectinfo>
- [2] MSZ EN ISO 14001:2005, Környezetközpontú irányítási rendszerek. Követelmények és alkalmazási irányelvek
<http://emas.kvvm.hu/page.php?p=45&l=1>
- [3] Ökoiskolák hálózatának honlapja - www.okoiskola.hu
- [4] Útmutató a fenntarthatósági jelentések elkészítéséhez:
www.globalreporting.org (magyar nyelven)
- [5] Turchanyi Gyula - Szlávik János (2002): Útmutató a Fenntartható Fejlődés Helyi Programjai (Local Agenda 21) elkészítéséhez BM Önkormányzati Tájékoztató különszám, 2002 [www.prof-turchany.eu/documents/Helyi Agenda 21 utmutato.pdf](http://www.prof-turchany.eu/documents/Helyi_Agenda_21_utmutato.pdf)
- Klíma bündis: <http://www.klimabuendnis.org/start.htm>
- ICLEI (International Council for Local Environmental Initiatives)
<http://www.iclei.org/index.php?id=1387®ion=WCE>
- [6] Az Országgyűlés 132/2003. (XII.11.) OGY határozata a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról
- [7] Segédlet az iskolák környezeti nevelési programjának elkészítéséhez. Oktatási Minisztérium kiadványa, 2004.
<ftp://ftp.oki.hu/kornyezeti/kornyezeti-mintaprogramok-segedlet.pdf>
- [8] Környezet-menedzsment (szerk. Kósi Kálmán – Valkó László), Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Budapest, 2006
- [9] Tóth Gergely: Környezeti teljesítményértékelés. Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület. Budapest, 2001
- [10] Fenntarthatóság pedagógiája. A remény paradigmája a 21. század számára. www.korlanc.uw.hu
- A környezettudatosság mérésének papír-ceruza módszerei. Ökoiskolák hálózata. www.okoiskola.hu
- [11] MSZ EN ISO 19011:2003, Útmutató minőségirányítási és/vagy környezetközpontú irányítási rendszerek auditjához

- [12] Fenntartható városi közlekedési irányelvek. SMILE – Towards Sustainable Urban Transport Policies: Recommendations for Local Authorities. May, 2004 c. Európai Unió kézikönyv kivonatos összefoglalása. <http://www.mut.hu/dok/06korelo.doc>
- [13] Munkába, iskolába – környezetbarát módon! Tanácsok és hasznos információk a 2005. évi Európai Mobilitási Hét megszervezéséhez. Európai kézikönyv helyi önkormányzatok számára. http://www.kvvm.hu/cimg/documents/emh_kezikonyv.doc
- [14] Szántó K. – F.Holényi M: Ökológus településfejlesztés. Ybl Miklós Főiskola, Magasépítészeti Tanszék kiadványa. A TEMPUSSJEP-09015/95 program. <http://www.pannonmuhely.hu/pdf/telepules.pdf>
- [15] Kiáltvány az élő utcáért. Gyalogosok Szövetsége. Nagy-Britannia, 2001. www.livingstreets.org.uk Magyarul elérhető: a Lélegzet c. kiadvány XII. évfolyam 7-8. számában. www.lelegzet.hu
- [16] Dr. Fi István: Utak és környezetük tervezése. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Építőmérnöki Kar. Út és vasútépítési Tanszék. Budapest, 2002. <http://www.uvt.bme.hu/targyak/utterm/utterm.pdf>
- [17] www.ipcc.hu
- [18] Zöld közbeszerzés! A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve. Az EU Bizottság belső munkadokumentuma SEC(2004) 1050 Brüsszel 2004.8.18. www.kozbeszerzes.hu
- [19] Zöld beszerzési kézikönyv önkormányzatok számára. Készült a Környezetvédelmi Alap Célelőirányzat támogatásával. Környezettudományi Központ. Budapest, 2003.
- [20] 10/1995.(IX.28.)KTM rendelet A környezetvédelmi termékdíjról, továbbá egyes termékek környezetvédelmi termékdíjáról szóló 1995. évi LVI. Tv. végrehajtásáról
94/2002.(V.5.)Korm. rendelet A csomagolásról és a csomagolási hulladék kezelésének részletes szabályairól
- [21] 213/2006. (X..27.) Korm. rendelet az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről szóló 2005. évi XV. Törvény végrehajtásának egyes szabályairól
http://www.undp.hu/oss_hu/tartalom/tanulmany/tan_uveghaz/tan_uveghazh.pdf
http://bioenergy.ornl.gov/papers/misc/energy_conv.html
- [22] A magyar „Környezetbarát Termék” minősítési rendszer és egyéb minősítő szervezetek honlapjai: www.kornyezetbarat-termek.hu, www.biokontroll.hu, www.okogarancia.hu, www.innovatext.hu
- [23] Közlekedésbiztonsággal kapcsolatos információk: http://ec.europa.eu/health-eu/my_environment/road_safety/index_hu.htm

- [24] Mészáros Péter: A kerékpározás fejlesztésének szükségessége és lehetőségei – a holland tapasztalatok tükrében. Magyar Közlekedési Klub, 2006 www.mkk.zpok.hu/dok/kerparoskozlekedes.pdf
- [25] Óshonos fák listája a Független Ökológiai Központ honlapján <http://www.foek.hu/programok/oshonos.html>
- [26] Zöld Szállodák bírálati szempontjai a Magyar Szállodaszövetség honlapján http://www.hah.hu/articles/index.php?id=52&sid=ajca14281185974176&lang=hu&type_id=0&first=
- [27] Az OKM és a KvVM kidolgoztatta Zöld Óvoda kritériumrendszert, és minősítési adatlapot: <http://www.omai.hu/main.php?folderID=715>; <http://www.zoldovoda.hu/index.php>
- [28] Az OKM és a KvVM által kialakított Erdei Iskola Szolgáltatások minősítési rendszere: <http://www.kokosz.hu/html/m311.htm>
- [28] Zöld Iroda program a KÖVET honlapján: <http://www.kovet.hu/view/main/147.html>

Bővebb információ a fenntarthatóságról

A fenntartható fejlődés honlapja – www.ff3.hu

2007 júniusában elfogadott kormánystratégia: Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia - http://www.ff3.hu/upload/NFFS_20070629_hu.doc

Az Európai Unió VI. Környezetvédelmi Akcióprogramja (angolul) - [www.ff3.hu/upload/6 action plan en.pdf](http://www.ff3.hu/upload/6_action_plan_en.pdf)

Európai Unió Fenntartható Fejlődési Stratégiája – www.europa.eu.int/comm/environment/eussd/index.htm

Autonóm település, autonóm kistérség:
<http://www.foek.hu/nyomtatottkiadv/autonomkisregio.pdf>;
<http://epiteszforum.hu/hu/node/5233>

További kapcsolódó jogszabályok elérhetők az alábbi honlapokon

www.nfu.gov.hu – Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapja

www.kvvm.hu – Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium honlapja

www.magyarország.hu

www.kawe.hu - Környezetvédelmi aktív weboldal (Environment protection website)

3. MELLÉKLET:

AZ EGYES KONSTRUKCIÓKNÁL FIGYELEMBE VEHETŐ FENNTARTHATÓSÁGI SZEMPONTOK

(OP-nként vagy konstrukciónként külön dokumentumban.)

FÜGGELÉK:

TOVÁBBI HASZNOS TIPPEK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ÉRVÉNYESÍTÉSÉHEZ

A projekt tervezése során rendkívül fontos, hogy a pályázó a projekt teljes életciklusában biztosítsa a fenntartható fejlődésnek való megfelelését. Az útmutató erre vonatkozóan két fenntarthatósági kategóriát határoz meg, amelyben a pályázónak vizsgálnia kell a fenntarthatósághoz való hozzájárulását. A fenntarthatósági kategóriák a projektek létrejöttének, megvalósulásának két szakaszára jellemző lehetőségeket sorolják: a jellemzően már a pályázat benyújtása előtti felkészültséget és a fenntartható fejlődést szem előtt tartó tervezést, illetve az elsősorban a projekt kivitelezése, végrehajtása, eredményeinek működtetése közben felmerülő (fontos, de jellemzően kevésbé átfogó) lehetőségeket.

A fenntarthatósághoz szükséges feltételek biztosítása nem zárul le a tervezéssel, bár kétségtelenül ez a legjelentősebb szakasz, hiszen itt nyílik lehetőség a fenntarthatósági célok együttes figyelembevételére, a fejlesztési alternatívák megfontolására, az érintettek bevonására, s ezáltal a környezeti károsodások és helyi problémák megelőzésére. A menedzsment átfogja a projektet a tervezéstől a fenntartáson át a felhagyásig, ezért ha úgy tetszik, a jó menedzsment és tervezés életciklus szemlélettel rendelkezik, és a fejlesztési folyamat horizontális eszköze. Az I. kategóriába tartozó szempontok nem hagyhatók figyelmen kívül a II. kategóriához tartozó vállalásoknál, és az I. és II. kategóriából vállalt szempontokat a menedzsmentnek folyamatosan érvényesítenie kell.

Életciklus szemlélettel már a tervezésnél gondolunk arra, hogy milyen környezeti hatása lesz annak, ha felfüggesztjük a projekt tevékenységet (pl. mi lesz az infrastruktúrával, mi lesz egy elhasznált termékkel?). E szempont érvényesítésére az Útmutató nem tér ki, mivel a vállalt szempontok által elért eredményeket a támogatási feltételek szerint a projekt fenntartás időszakának végéig meg kell őrizni. Mivel a felhagyási szakasz hatásainak elemzése is befolyásolhatja a projekt megvalósítását, ezért a projekt tervezésekor e szempontra is érdemes figyelmet fordítani (például a költség-haszon elemzésben).

Mind a felkészülési időszakban, mind a projektidőszakban szem előtt kell tartani, hogy egy projekt annál inkább járul hozzá a fenntartható fejlődés megvalósításához, hogyha minél több fenntarthatósági cél érdekében vállal fenntarthatósági szempontot. Mind a tervezés, mind a megvalósítás és fenntartás időszakában, és szinte az összes vállalt szempont érvényesítése során a következő célokat kell szem előtt tartani:

- ❖ Természetes térszerkezet megőrzése
- ❖ Természeti erőforrások megőrzése

- ❖ Jó környezet- és egészség állapot megőrzése (károsodások elkerülése)
- ❖ Közösségek megőrzése (társadalmi felelősségvállalás)

A projekt abban az esetben tekinthető teljes egészében fenntarthatónak, **ha a projektre értelmezhető horizontális (és nem horizontálisan meghatározott) fenntarthatósági szempontok mindegyikét érvényesíti, és ezzel hozzájárul a természeti és humán erőforrások takarékos használatához, funkcióik megőrzéséhez és károsodásuk megelőzéséhez.**